

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΟΔΔΥΟΕ

Διπλωματική εργασία

**" Η περιφερειακή ανάπτυξη στις χώρες της Ευρωπαϊκής
Ένωσης: πολιτικές και αποτελέσματα"**

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Πέτρου Αναστασία
Φοιτητής: Κρατημένος Γεώργιος (Α.Μ.: 10039)**

ΤΡΙΠΟΛΗ 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατ' αρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Πέτρου Αναστασία για την πολύπλευρη βοήθειά της και κυρίως για της πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις της κατά τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια μου για την ηθική και ψυχολογική της συμπαράσταση, όχι μόνο κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας αλλά καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Περιφερειακή ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες για την κοινωνική και οικονομική συνοχή μιας χώρας. Οι βασικοί στόχοι της είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η ανάπτυξη υποδομών, και η ενίσχυση της απασχόλησης. Η επίτευξη των στόχων αυτών απαιτεί τη δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζουν σημαντικές αναπτυξιακές διαφορές τόσο μεταξύ των κρατών-μελών όσο και στο εσωτερικό του κάθε κράτους. Οι ανισότητες αυτές αποτελούν ένα σοβαρό κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα, και προκαλούν διαθρωτικές ανωμαλίες στη λειτουργία της οικονομίας. Η περιφερειακή πολιτική δεν αντικαθιστά την εθνική πολιτική αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά προς αυτή.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εδώ και δεκαετίες επιδιώκει την ενίσχυση των ασθενέστερων περιφερειών των κρατών-μελών μέσω διαφόρων προγραμμάτων και δράσεων. Έτσι έχει καταλήξει σε ένα ενιαίο σύνολο κανόνων πέντε χρηματοδοτήσεων, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Ναυτιλίας και Αλιείας. Μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιηθεί ένας τεράστιος αριθμός έργων και οι ευρωπαίοι πολίτες υποστηρίζονται ώστε να έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν καλύτερα στην περιφέρειά τους και να συμμετέχουν οικονομικά τόσο στις προσπάθειες των δημόσιων αρχών, όσο και των επιχειρήσεων οι οποίες καθίστανται ανταγωνιστικότερες. Η ευρωπαϊκή πολιτική όσον αφορά την περιφερειακή ανάπτυξη, αναπτύσσεται όλο και περισσότερο, λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβολές που σημειώνονται στην ανάπτυξη κάθε κράτους-μέλους. Αν και η περιφερειακή πολιτική με βάση τα μέχρι σήμερα στοιχεία, δείχνει να

συμβάλει στην μείωση των ανισοτήτων, εντούτοις, είναι ακόμη σημαντικές λόγω και των συνεχόμενων διευρύνσεων.

ABSTRACT

Regional development is one of the key factors for social and economic cohesion of a country. The main objectives are to improve competitiveness, infrastructure development, and increase employment. Achieving these goals requires the creation of favorable conditions for business development. The regions of the European Union have significant developmental differences both between Member States and within each state. These inequalities are a serious social and economic problem, and cause suffering from structural abnormalities in the functioning of the economy. Regional policy does not replace national policy but complements it.

The European Union has for decades sought to strengthen the weaker regions of member states through various programs and activities. This has resulted in a single set of rules five funds, including the European Regional Development Fund (ERDF), European Social Fund (ESF), Cohesion Fund, European Fund for Rural and Regional Development (EAFRD) and the Marine and Fisheries. There has been a huge number of projects and European citizens are supported to be able to live better in their region and participate in efforts to finance both public authorities and businesses are becoming more competitive. The European Union has for decades sought to strengthen the weaker regions of member states through various programs and activities. This has resulted in a single set of rules five funds, including the European Regional Development Fund, European Social Fund, Cohesion Fund, European Fund for Rural and Regional Development Fund and the Marine and Fisheries. There has been a huge number of projects and European citizens are supported to be able to live

better in their region and participate in efforts to finance both public authorities and businesses which are becoming more competitive. The EU policy on regional development, growing more and more, taking into account changes occurring in the development of each member state. Although regional policy based on the evidence so far appears to contribute to reducing disparities, however, is still significant due to the successive enlargements

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	
1.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	10
1.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	12
1.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	15
1.4 ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ	
   ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	20
2.2 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ	
   ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ.....	26
3.2 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	31
3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
4.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ...	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
5.1 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	70
5.2 Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	73
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	82

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΕ θεωρείται ένα από τα πλουσιότερα μέρη του κόσμου, όμως στο εσωτερικό της παρατηρούνται μεγάλες διαφορές στα επίπεδα ευημερίας, τόσο μεταξύ των κρατών μελών της όσο και των περιφερειών τους. Συγκριτικά, η πλουσιότερη χώρα, το Λουξεμβούργο, είναι επτά φορές πλουσιότερη από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, τα φτωχότερα και νεότερα μέλη της ΕΕ. Πριν από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι αναπτυξιακές αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών αντιμετωπιζόνταν σε εθνικό αποκλειστικά επίπεδο. Σήμερα όμως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναπτύσσει συγκεκριμένη περιφερειακή πολιτική και αποτελεί ίσως τον καθοριστικότερο παράγοντα ανάπτυξης των περιφερειών του κάθε κράτους μέλους της. Η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις περιφέρειες των χωρών μελών πραγματοποιείται συντονισμένα και σε στενή συνεργασία με τις εθνικές και τοπικές αρχές και με απόλυτο σεβασμό στις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκομένων φορέων.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να ασχοληθεί με ένα θέμα το οποίο αποτελεί ένα βασικό και κυρίαρχης σημασίας ζήτημα, αυτό της περιφερειακής ανάπτυξης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των ευρωπαϊκών πολιτικών που υιοθετούνται και των αποτελεσμάτων που απορρέουν εξ αυτών. Η περιφερειακή ανάπτυξη αφορά ουσιαστικά την άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των διαφορετικών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ανισότητες αυτές προεκτείνονται σε διάφορους τομείς και σε διάφορα επίπεδα. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας θα γίνει επικέντρωση στις ανισότητες όσον αφορά την καινοτομία και την σχέση της εισοδηματικής ανισότητας με την ανάπτυξη και την εκπαίδευση. Επίσης θα γίνει παρουσίαση στοιχείων σχετικά με τις περιφερειακές ανισότητες και την περιφερειακή πολιτική στα πλαίσια της Ελλάδος.

Η παρούσα εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής, των περιφερειακών ανισοτήτων, της περιφερειακής ανάπτυξης και αναλύονται οι λόγοι άσκησης της περιφερειακής πολιτικής. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της περιφερειακής πολιτικής και γίνεται αναφορά στα διαρθρωτικά ταμεία τα οποία παρέχουν χρηματοδότηση με στόχο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη και την εισοδηματική ανισότητα. Γίνεται αναφορά επίσης στη σχέση μεταξύ εισοδηματικής ανισότητας και εκπαίδευσης και αναλύονται ορισμένοι δείκτες οικονομικής ανισότητας. Το τέταρτο κεφάλαιο αποσκοπεί να δώσει μια εικόνα των περιφερειακών ανισοτήτων και της καινοτομίας. Στο πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση της κατάστασης όσον αφορά την καινοτομία σε κάθε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν τις περιφερειακές ανισότητες και την περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα ως χώρα μέλος της ΕΕ που βασίζει σημαντικό μέρος της ανάπτυξής της στους προερχόμενους πόρους από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στον επίλογο παρουσιάζονται ορισμένα βασικά συμπεράσματα που εξάγονται από την συγκεκριμένη μελέτη σε μια προσπάθεια να συνοψισθούν τα όσα μελετήθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η περιφερειακή πολιτική (Μητσόπουλος,2004), αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινοτικής πολιτικής, η ανάπτυξη της οποίας συνδέεται με βασικά βήματα ευρωπαϊκής, πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με τον Folmer (1986:14) ως περιφερειακή πολιτική ορίζεται το σύνολο των ενεργειών της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, που έχουν σκοπό να επηρεάζουν την οικονομική κατάσταση μιας ή περισσότερων περιφερειών. Επίσης ως περιφερειακή πολιτική νοούνται εκείνες οι πολιτικές οι οποίες έχουν ως στόχο την βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής των περιφερειακών ανισοτήτων.

Πριν την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είχε γίνει κατανοητό ότι οι δυνάμεις της αγοράς διευρύνουν μάλλον παρά περιορίζουν τις περιφερειακές ανισότητες, γεγονός το οποίο οδηγεί στη δημιουργία του "περιφερειακού προβλήματος", η αντιμετώπιση του οποίου πραγματοποιήθηκε με πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης σε επίπεδο κρατών (Καζάκος, 1984:95).

Η περιφερειακή πολιτική εισάγεται στις ιδρυτικές Συνθήκες της Κοινότητας με την Ενιαία Πράξη και εντάσσεται στην Συνθήκη της ΕΟΚ με τον τίτλο "οικονομική και κοινωνική συνοχή". Το πρώτο άρθρο 130Α ορίζει συγκεκριμένα ότι:

“Για να προαχθεί η αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της Κοινότητας, η Κοινότητα αναπτύσσει και εξακολουθεί τη δράση της με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Κοινότητα αποσκοπεί ιδιαίτερα στη μείωση του χάσματος μεταξύ των διάφορων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών”.

Έτσι ο στόχος της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων δεν αποτελεί ένα πλέον εθνικό ζήτημα αλλά γίνεται στόχος της Κοινότητας , η

οποία αναλαμβάνει ρητά την υποχρέωση να συνεισφέρει στην υλοποίηση αυτού του στόχου.

Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός της [ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής](#) είναι η μείωση των υπαρχουσών περιφερειακών ανισοτήτων και η πρόληψη της δημιουργίας νέων δια της μεταβίβασης ευρωπαϊκών πόρων προς τις περιοχές που έχουν προβλήματα, μέσω ιδίως των χρηματοοικονομικών μέσων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι γνωστά ως [Διαρθρωτικά Ταμεία](#). Μέσω της περιφερειακής της πολιτικής, η Ε.Ε. δραστηριοποιείται σε κρίσιμους τομείς, έχοντας ως απώτερο στόχο την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών της. Στόχος της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ είναι:

- να βοηθήσει όλες τις περιφέρειες να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους,
- να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση σε περιφερειακό επίπεδο, επενδύοντας σε τομείς υψηλού αναπτυξιακού δυναμικού,
- να συμβάλει στην αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των χωρών που προσχώρησαν στην ΕΕ μετά το 2004, ώστε να φθάσουν τον μέσο όρο της ΕΕ το συντομότερο δυνατόν.

Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής ήταν δύο :

- Ο πρώτος συνδέεται με τις διαδικασίες της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ο δεύτερος με τις διαδικασίες ολοκλήρωσης.

Τόσο οι διευρύνσεις, όσο και η οικονομική ολοκλήρωση, προκαλούσαν η καθεμιά με το δικό της τρόπο, σημαντικές ανισορροπίες στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, οι οποίες έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική δημιουργήθηκε για να αντισταθμίσει, ως ένα βαθμό,

τα κόστη που επέφεραν αυτές οι πολιτικές σε ορισμένες χώρες και περιφέρειες, και να συμβάλλει στη διαθρωτική προσαρμογή τους, στο νέο κάθε φορά πλαίσιο.

Πίνακας 1 :Οι διαδοχικές διευρύνσεις της Κοινότητας

1957	Δυτική Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο ,Ολλανδία, Λουξεμβούργο	6
1973	Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία	9
1981	Ελλάδα	10
1986	Ισπανία , Πορτογαλία	12
1990	Ανατολική Γερμανία και ενοποίηση του γερμανικού κράτους	-
1995	Αυστρία ,Σουηδία ,Φιλανδία	15
2004	Τσεχία ,Σλοβακία ,Ουγγαρία, Πολωνία ,Σλοβενία, Εσθονία ,Λετονία ,Λιθουανία ,Μάλτα, Κύπρος	25
2007	Ρουμανία, Βουλγαρία	27

Πηγή:www.wikipedia.com

Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει τύχει έως σήμερα πολλών μεταρρυθμίσεων, σε μια προσπάθεια να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Η άσκηση περιφερειακής οικονομικής πολιτικής, καθώς και η αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος σταδιακά γίνεται όλο και περισσότερο συστατικό στοιχείο των σύγχρονων καπιταλιστικών κρατών.

1.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Στο επίπεδο της ΕΕ έχει διαμορφωθεί ιστορικά ένα πρότυπο περιφερειακών ανισοτήτων το οποίο έχει χαρακτηριστεί κατά καιρούς ως

πρότυπο κέντρου περιφέρειας, ή πρότυπο βορά- νότου και το οποίο έχει μείνει σε σημαντικό βαθμό αναλλοίωτο τις τελευταίες δεκαετίες. Το χαρακτηριστικό αυτού του προτύπου ανάπτυξης είναι ότι οι πλέον ανεπτυγμένες περιοχές βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό συγκεντρωμένες σε έναν άξονα που ξεκινάει από το Λονδίνο στο βορά και καταλήγει στην βόρειο Ιταλία στο νότο, περιλαμβάνοντας δυναμικές βιομηχανικές και μητροπολιτικές περιφέρειες της Ολλανδίας, του Βελγίου και της Γερμανίας.

Στη σημερινή διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών, υπάρχουν περιφέρειες οι οποίες διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Άλλες είναι πλούσιες και άλλες φτωχές, μεγάλες και μικρές σε έκταση, με βιομηχανικό ή αγροτικό παραγωγικό πρότυπο. Επίσης, άλλες είναι ορεινές, άλλες πεδινές, άλλες παραθαλάσσιες.

Με τον όρο περιφέρεια εννοείται μία ορισμένη συνεχής εδαφική έκταση που υπάγεται στην ίδια διοικητική εξουσία. Ως Περιφερειακές Ανισότητες εννοούνται α) οι ανισότητες που αφορούν το επίπεδο ευημερίας ή το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων των επιμέρους περιφερειών και β) οι ανισότητες στην κατανομή δραστηριοτήτων, θέσεων εργασίας και πληθυσμού (Παπαδασκαλόπουλος,2000).

Ο Begg (2003:163-164) καταγράφει τέσσερις κύριους τύπους περιφερειακών προβλημάτων, τα οποία προκαλούν περιφερειακές ανισότητες τα οποία είναι:

- Η έλλειψη ανάπτυξης
- Η έλλειψη προσβασιμότητας και δημιουργίας απομακρυσμένων περιφερειών
- Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας
- Η οικονομική ολοκλήρωση

Με βάση την επισκόπηση βιβλιογραφίας (Κόνσολας, 1997:85-96, Armstrong, 2001:389, Bachtler, 2001:4-5), οι πιο σημαντικοί λόγοι αντιμετώπισης των περιφερειακών προβλημάτων από την κάθε χώρα, είναι:

- Οικονομικοί
  - ✓ Διόρθωση της ανεπάρκειας της αγοράς
  - ✓ Πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών
  - ✓ Οικονομική μεγέθυνση και ανακατανομή των πόρων
  - ✓ πρόληψη πληθωριστικών πιέσεων
  - ✓ ενίσχυση της συνοχής των ευρωπαϊκών περιφερειών

Η αγορά παρουσιάζει αδυναμίες και από μόνη της δεν αρκεί να λύσει όλα τα προβλήματα. Κάποιες περιφέρειες υποαπασχολούν παραγωγικούς τους πόρους και χρειάζονται βοήθεια για να γίνουν πιο παραγωγικές. Κάθε περιφέρεια, δεν είναι το ίδιο προικισμένη με πόρους, οπότε οι μειονεκτούσες περιφέρειες πρέπει να βοηθηθούν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρεμβαίνει για να περιορίσει τον πληθωρισμό. Ο κυριότερος στόχος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η προστασία από πληθωριστικές τάσεις και αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της. Παρεμβαίνει προκειμένου να γίνεται πιο ορθολογική κατανομή των επενδύσεων μεταξύ των περιφερειών και για να αποφύγει τη δημιουργία τάσεων συμφόρησης μεγάλων αστικών κέντρων.

- Κοινωνικοπολιτικοί
  - ✓ περιφερειακή ανεργία
  - ✓ δίκαιη διανομή του εισοδήματος

Η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πιο ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη αποσκοπεί έτσι στη μείωση της ανεργίας σε περιφέρειες που έχουν πρόβλημα και στην πιο δίκαιη κατανομή του εισοδήματος μεταξύ τόσο των κατοίκων διαφορετικών όσο και ίδιων περιφερειών.

- Περιβαλλοντικοί

- ✓ προστασία του περιβάλλοντος
- ✓ βιώσιμη ανάπτυξη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι παγκόσμια πρωτοπόρος δύναμη σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Μια τόσο έντονη οικονομική δραστηριότητα αλλά και μία τόσο καταναλωτική κοινωνία, δημιουργούν ένα τεράστιο αντίκτυπο στο περιβάλλον. Η έννοια της βιωσιμότητας έχει μπει για τα καλά στο λεξιλόγιο και η τοπική και η περιφερειακή ανάπτυξη δε λογίζονται πλέον χωρίς την έννοια της βιωσιμότητας.

Μετά τη μεταρρύθμιση της πολιτικής για τη συνοχή το 2006 για την περίοδο 2007-2013, ο κύριος στόχος της πολιτικής για τη συνοχή παραμένει η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των Κρατών Μελών και των περιφερειών μέσω της συγκέντρωσης των πόρων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Την περίοδο 2007-2013 ο κύριος όγκος θα συγκεντρωθεί στις φτωχότερες περιφέρειες και χώρες: ενώ το 1989 στις περιφέρειες με τα χαμηλότερα εισοδήματα διατέθηκε το 56% των διαθέσιμων πόρων, στο τέλος της νέας περιόδου προγραμματισμού το αντίστοιχο ποσοστό θα είναι 85%. Τα νέα Κράτη Μέλη, που αντιπροσωπεύουν περίπου το 21% του πληθυσμού της ΕΕ των 27, θα λάβουν ποσοστό που υπερβαίνει κατά τι το 52% του συνόλου κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου.

1.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η έμφαση στο ρόλο των περιφερειών των κρατών μελών. Μεγάλα χρηματικά ποσά έχουν δαπανηθεί με στόχο την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών. Ο όρος Περιφερειακή *Ανάπτυξη* χρησιμοποιείται για να εκφράσει την επίτευξη ή την επιδίωξη μίας ή περισσότερων θετικών μεταβολών στα βασικά ουσιαστικά στοιχεία της οικονομικοκοινωνικής –

κυρίως– δραστηριότητας των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται σε αυτήν την περιφέρεια.

Η περιφερειακή ανάπτυξη αφορά ουσιαστικά την άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων περιοχών μιας χώρας ή και μεταξύ περιοχών διαφορετικών χωρών που ανήκουν σε μια ένωση όπως στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι περιφερειακές ανισότητες είναι κάτι το δεδομένο και το αναπόφευκτο. Η περιφερειακή ανάπτυξη έρχεται να συρρικνώσει όσο το δυνατόν περισσότερο το αναπτυξιακό χάσμα που χωρίζει τις διάφορες περιφέρειες.

Από το 2000, η κοινοτική περιφερειακή πολιτική αναγνωρίζει 2 κύριους τύπους επιλέξιμων περιοχών: τις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιοχές και τις περιοχές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες. Ο προσδιορισμός των περιφερειών και περιοχών που έχουν προτεραιότητα σε κοινοτικό επίπεδο βασίζεται σε ένα κοινό σύστημα ταξινόμησης των περιφερειών που λέγεται «ονοματολογία στατιστικών εδαφικών μονάδων (NUTS)» και καταρτίζεται από τη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε συνεργασία με τα εθνικά ινστιτούτα στατιστικής με μια κοινή οικονομική, κοινωνική, γεωγραφική και περιβαλλοντική λογική (Μούσης,2003). Ο ευρωπαϊκός χώρος διαιρείται σε χώρες και αυτές με τη σειρά τους σε περιφέρειες και κατόπιν σε υποπεριφέρειες. Ο διαχωρισμός των τμημάτων του χώρου γίνεται με το σύστημα «NUTS» (Nomenclature d'Unités Territoriales Statistiques - Nomenclature of Territorial Units for Statistics). Το επίπεδο «NUTS1» αφορά περιφέρειες με πληθυσμό μέχρι 7 και το λιγότερο 3 εκατομμύρια. Το επίπεδο «NUTS2» έχει υψηλό πληθυσμιακό όριο τα 3 εκατομμύρια και κατώτερο τους 800.000 κατοίκους και τέλος το «NUTS3» ανώτατο τους 800.000 και κατώτερο τους 150.000

κατοίκους (Ευρωπαϊκή Ένωση)¹. Η διεύρυνση της Ε.Ε. επέφερε μια ανακατανομή στις οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές διαφορές τόσο σε περιφερειακό, όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στην αρχή του 21ου αιώνα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε. ανέρχονταν σε 20.213 ευρώ, μετά τις διαδοχικές διευρύνσεις της Ε.Ε. μείωσε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε 16.500 ευρώ . Μπορεί να γίνει ένας διαχωρισμός των κρατών της Ε.Ε. των 27 σε 3 ομάδες με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Η πρώτη ομάδα με ΑΕΠ ανά κεφαλή 20% επάνω από το μέσο όρο αποτελείται από τα 15 παλαιά κράτη μέλη, εκτός από την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία. Αυτές οι τρεις χώρες συνοχής συν την Κύπρο, την Τσεχία, τη Σλοβενία και τη Μάλτα αποτελούν τη δεύτερη ομάδα, με ΑΕΠ ανά κεφαλή μεταξύ 68% (Τσεχία) και 95% (Ισπανία) του μέσου όρου της ΕΕ των 27. Οι υπόλοιπες 8 χώρες αποτελούν την τρίτη ομάδα, με ΑΕΠ ανά κεφαλή μόνο στο 40% του μέσου όρου της ΕΕ των 27.

1.4 ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι λόγοι άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής είναι:

1. Ανισότητες: Στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ανισότητες στο εισόδημα και την απασχόληση έχουν περιοριστεί από τα μέσα του '90 και μετά. Την περίοδο 1994 και 2001, στις «χώρες της σύγκλισης», ακόμα και αν εξαιρεθεί η Ιρλανδία που εμφάνισε εξαιρετική ανάπτυξη, η αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ ξεπέρασε κατά 1% ετησίως τον μέσο όρο της Ένωσης, και σε όλες αυτές τις χώρες, εκτός της Ελλάδας, η αναλογία πληθυσμού σε ηλικία απασχόλησης που κατέχει μια θέση εργασίας αυξήθηκε πολύ πιο

1

http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/g24218_en.htm

γρήγορα από τον μέσο όρο. Ωστόσο, οι ανισότητες αυτές οξύνθηκαν με την ένταξη των νέων κρατών μελών.

2. Αλληλεγγύη: Η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη αναφέρεται στο προοίμιο της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Συνθήκη ορίζει ότι η Κοινότητα ενεργεί με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής της συνοχής και κυρίως τη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιφερειών. Για το λόγο αυτόν, τα κράτη μέλη συμμετέχουν στην ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική συγχρηματοδοτούμενη από τα ευρωπαϊκά ταμεία, τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, που ενσαρκώνουν την κοινοτική αλληλεγγύη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει μεγάλη σημασία στην ενίσχυση των αδύναμων μελών της. Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής εντάσσονται και οι εκθέσεις συνοχής. Οι εκθέσεις συνοχής είναι ουσιαστικά οι συνοπτικές παρουσιάσεις των δεικτών και αντιστοίχων χαρτών που η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί σημαντικούς για την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη απεικόνιση της ανάπτυξης των περιφερειών της. Οι εκθέσεις συνοχής δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής² και είναι διαθέσιμες για τον καθένα να τις μελετήσει. Δημοσιεύονται σχεδόν πάντα κάθε ένα με δύο χρόνια, με τις τιμές των δεικτών ανανεωμένες και πολλές φορές με καινούργιους δείκτες οι οποίοι μίληκαν τα τελευταία χρόνια στη ζωή των ευρωπαίων και δείχνουν σημαντικά ευρήματα για την περιφερειακή ανάπτυξη όπως π.χ. οι ευρυζωνικές συνδέσεις ανά κάτοικο.

Η πολιτική για τη συνοχή βελτιώνει την ανταγωνιστική θέση των περιφερειακών οικονομιών παρέχοντας «ευρωπαϊκά» δημόσια αγαθά που δεν μπορεί να προσφέρει η αγορά. Παραδείγματα αυτών των αγαθών αποτελούν τα μείζονα δίκτυα μεταφορών και ενέργειας, η γνήσια

---

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/repor_en.htm

ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική, η επένδυση στην εκπαίδευση, η έρευνα και ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τους Καστάνη και Σκαραμαγκά (1997) οι τάσεις εξέλιξης των περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε., εμφανίζουν:

- τάσεις σύγκλισης, από τις αρχές της δεκαετίας του '60 και μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '70,
- τάσεις απόκλισης, από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 και
- τάσεις σταθεροποίησης/σύγκλισης στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80, που εκμηδενίζονται στις αρχές της δεκαετίας του '90.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Την σημερινή της μορφή η Περιφερειακή Πολιτική την απέκτησε μέσα από μια μακρά πορεία προσαρμογών και μεταρρυθμίσεων κατά την οποία και το αντικείμενό της διευρύνονταν, καθώς αυξάνονταν οι διαθέσιμοι πόροι, και η αποτελεσματικότητά της, συνολικά, βελτιώνονταν, καθώς οι φορείς άσκησής της, μέσα από την ίδια διαδικασία άσκησης της πολιτικής αυτής, όλο και περισσότερο επιδέξια προσέγγιζαν το αντικείμενό τους, το οποίο, με τη σειρά του, εντάσσονταν σε μια Ευρώπη η οποία όλο και περισσότερο έρχονταν πιο κοντά.

Αν και η Περιφερειακή Πολιτική δεν συμπεριλαμβάνονταν στη Συνθήκη της Ρώμης στο Προοίμιο της Συνθήκης αυτής αναφέρονταν η ανάγκη περιορισμού των ανισοτήτων και της καθυστέρησης των περιφερειών που διαθέτουν λιγότερα πλεονεκτήματα από τις άλλες περιφέρειες (Leonard,1998:152).

Η πρώτη διεύρυνση με την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας, της, τότε, ΕΟΚ, το 1973, οδήγησε σε μια πρώτη μορφή άσκησης περιφερειακής πολιτικής με την ίδρυση, το 1975, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Κατά τη πρώτη αυτή περίοδο δράσης του το ΕΤΠΑ, που διέθετε πολύ λιγότερους πόρους απ' ό τι σήμερα, έρχονταν να συμβάλλει στις περιφερειακές πολιτικές των Κρατών Μελών. Η διεύρυνση του 1986 κατά την οποία η Ισπανία και η Πορτογαλία έγιναν μέλη της ΕΟΚ οδήγησε στην περίοδο άσκησης περιφερειακής πολιτικής μέσα από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και για την περίοδο 1986-1988.

Η περίοδος 1987-1992 χαρακτηρίζεται από έντονη δραστηριότητα στον τομέα της περιφερειακής πολιτικής, πολιτικών που βρίσκονται σε αντιστοιχία με τις αλλαγές που επέφεραν στην Ευρωπαϊκή Οικονομική

Κοινότητα η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1989) και η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (1992) (Μούσης, 2000).

Καθώς με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, τον Δεκέμβρη του 1992, αποφασίστηκε η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς φάνηκε ότι οι περιφερειακές ανισότητες, όπως αυτές εμφανίζονταν και με τη μορφή των αποκλινοσών τιμών των σχετικών δεικτών, αλλά και με την ιδιαίτερη μορφή των διαρθρωτικών προβλημάτων σε συγκεκριμένες περιοχές, μπορούσαν να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την αποτελεσματικότητα της όλης αναπτυξιακής διαδικασίας, και αυξανόμενες να θέσουν σε κίνδυνο την όλη προσπάθεια δημιουργίας ενός ενιαίου οικονομικού χώρου. Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη η περιφερειακή πολιτική θεσπίστηκε ως μια εκ των πολιτικών της Κοινότητας.

Το Φεβρουάριο του 1988 στο συμβούλιο κορυφής των Βρυξελλών ανακοινώθηκε το «πακέτο» Ντελόρ Ι. ή το Πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Α΄ ΚΠΣ). Στο πακέτο αυτό περιλαμβάνονταν η μεταρρύθμιση της αγροτικής πολιτικής, η μεταρρύθμιση της περιφερειακής πολιτικής και διασφαλιζόνταν πρόσθετοι πόροι χρηματοδότησης της Κοινότητας. Συνολικά για την περιφερειακή πολιτική διασφαλίστηκαν για την περίοδο 1989-1993 64 δισεκ. ECU. Τα όρια, όμως, των συγκεκριμένων θεσμικών και χρηματοδοτικών δυνατοτήτων φάνηκαν στη συνέχεια, καθώς το 1992 με τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, (Μάαστριχτ, 7.2.1992) τέθηκε ο σημαντικός στόχος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) που οδηγούσε άμεσα και υπό προϋποθέσεις σε μια κοινή νομισματική πολιτική. Στη Συνθήκη εισήχθη ρητά η έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ως θεμελιώδης στόχος της Ένωσης (άρθρο 2 της συνθήκης) που θα πρέπει να επιδιώκεται από το σύνολο των πολιτικών της. Κύριο μέσο επίτευξης του συγκεκριμένου στόχου αποτελούν οι παρεμβάσεις των διαρθρωτικών ταμείων (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης,

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ευρωπαϊκό γεωργικό Ταμείο τμήμα Προσανατολισμού και εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού, Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας).

Η περιφερειακή πολιτική εντάχθηκε, έτσι, σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο που στόχο ποια είχε τον περιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων και τη διασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της σύγκλισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με διαρθρωτικές παρεμβάσεις στις μειονεκτούσες περιφέρειες της.

Στο συμβούλιο κορυφής του Εδιμβούργου (11-12/12/1992) διατέθηκαν συνολικά για τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις της περιόδου 1994-1999, περίοδος του Β'ΚΠΣ, 192 δισεκ. ECU (σε τιμές 1992) ποσό σημαντικά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της προηγούμενης περιόδου. Για να καταστεί δυνατή, η αναγκαία σε ορισμένες χώρες της Ένωσης, γεφύρωση των μέσων επίτευξης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής από τη μια με την αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία η νομισματική σταθερότητα, που η μετάβαση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση απαιτούσε, δημιουργήθηκε από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ένα νέο ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη συμμετοχή σε χρηματοδοτικά σχέδια με αντικείμενο έργα προστασίας του περιβάλλοντος και υποδομής μεταφορών. Το ταμείο Συνοχής αναπτύσσει δραστηριότητα σε κράτη μέλη των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ υπολείπεται του 90% του Κοινοτικού μέσου όρου.

Την περίοδο 2000-2006, η Ελλάδα ενισχύεται με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής. Οι πόροι αυτοί δημιουργούν τις προϋποθέσεις για υψηλότερη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, οδηγούν σε πραγματική σύγκλιση με τις υπόλοιπες οικονομίες των κρατών μελών και να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των βασικών ελλείψεων της οικονομικής

και κοινωνικής ζωής, κυρίως στους τομείς των υποδομών, της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων και της παραγωγικότητας.

Το [ΕΣΠΑ](#) 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013.

2.2 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ

Πριν από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι αναπτυξιακές αποκλείσεις μεταξύ των περιφερειών αντιμετωπίζονταν σε εθνικό αποκλειστικά επίπεδο. Σήμερα όμως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναπτύσσει συγκεκριμένη περιφερειακή πολιτική και αποτελεί ίσως τον καθοριστικότερο παράγοντα ανάπτυξης των περιφερειών του κάθε κράτους μέλους της.

Για την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων η ΕΕ βασίζεται σε τέσσερα Διαρθρωτικά Ταμεία: 1) στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), 2) στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) , 3) στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και 4) Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) και στο Ταμείο Συνοχής το οποίο δημιουργήθηκε το 1993 για τη χρηματοδότηση έργων υποδομής στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος στα κράτη μέλη με ΑΕΠ χαμηλότερο από το 90% του Μ.Ο. της ΕΕ. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία αποτελούν τους κυριότερους μηχανισμούς παρέμβασης που διαθέτει η Ένωση για την προώθηση του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και συνεισφέρουν σημαντικά στην περιφερειακή ανάπτυξη. Υπηρετούν την αλληλεγγύη μεταξύ των Ευρωπαίων, λόγω της συμβολής τους στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην πραγματοποίηση επενδύσεων σε μέσα υποδομής και ενεργειών κατάρτισης στις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες. Η λειτουργία

τους διέπεται από ένα κοινό σύνολο κανόνων βάσει των οποίων η χορήγηση των κοινοτικών ενισχύσεων εξασφαλίζεται στο πλαίσιο μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών προγραμμάτων που εγκρίνονται από τις τοπικές αρχές. Συγκεκριμένα:

- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) χρηματοδοτεί υποδομές, παραγωγικές επενδύσεις για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, έργα τοπικής ανάπτυξης και ενισχύσεις στις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ),
- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), προωθεί την προσαρμογή του ενεργού πληθυσμού στις μεταβολές της αγοράς εργασίας καθώς και την επαγγελματική ένταξη των ανέργων και των μειονεκτουσών ομάδων, κυρίως χρηματοδοτώντας δράσεις κατάρτισης και συστήματα ενισχύσεων για προσλήψεις,
- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΓΠΕ-, Τμήμα Προσανατολισμού), χρηματοδοτεί δράσεις αγροτικής ανάπτυξης και ενίσχυσης στους γεωργούς, ιδίως στις περιοχές που παρουσιάζουν καθυστέρηση στην ανάπτυξη καθώς επίσης και στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής στην υπόλοιπη Ένωση,
- το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) το οποίο χρηματοδοτεί τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση στον τομέα της αλιείας.

Η Χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων δίνεται με τη μορφή μη επιστρεπτέων ενισχύσεων και όχι δανείων. Τα χρήματα διοχετεύονται μέσω διετών και εξαετών αναπτυξιακών προγραμμάτων, για τα οποία γίνονται διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κάθε κράτους-μέλους, ενώ στη συνέχεια υλοποιούνται σε συνεργασία με τις αντίστοιχες περιφερειακές και τοπικές αρχές. Τα προγράμματα αυτά

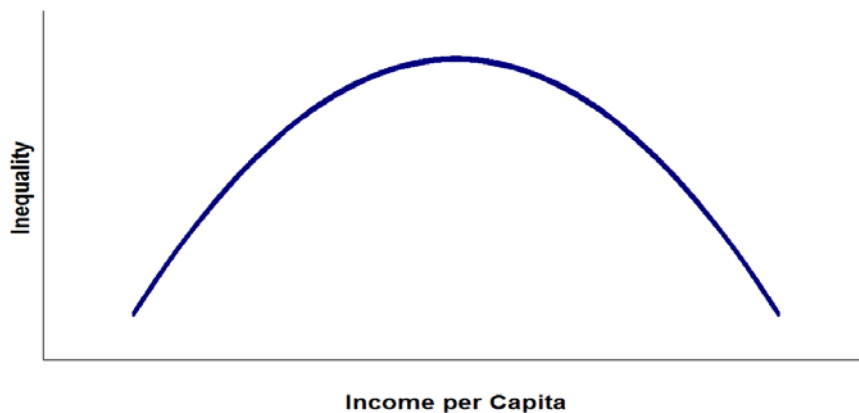
καθορίζουν τις προτεραιότητες και τα μέτρα που είναι επιλέξιμα για χρηματοδοτική στήριξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Οι περιφερειακές ανισότητες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζονται από έντονες αποκλίσεις στα επίπεδα εισοδήματος και ανεργίας μεταξύ περιφερειών. Το φαινόμενο της χωρικής πόλωσης λαμβάνει τη μορφή των διαιρέσεων μεταξύ Βορρά και Νότου, καθώς και μεταξύ Ανατολής και Δύσης μετά την ένταξη των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Η κοινοτική περιφερειακή πολιτική βασίζεται σε υποδείγματα περιφερειακής ανάπτυξης που διαμορφώθηκαν για την ερμηνεία και αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων σε εθνικό επίπεδο και αφορούν τη συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων και πόρων σε ένα ανεπτυγμένο κέντρο και την ανάγκη διάχυσής τους προς τη λιγότερο ανεπτυγμένη περιφέρεια.

Σύμφωνα με τον Kuznets η οικονομική ανάπτυξη στα πρώτα στάδια της συνοδεύεται με αύξηση της ανισότητας. Όσο όμως η ανάπτυξη ωριμάζει, το εισόδημα αρχίζει να διαχέεται σε πιο χαμηλά εισοδηματικά στρώματα. Συνεπώς στο τελευταίο στάδιο της ανάπτυξης η σχέση ανισότητας και ανάπτυξης ανατρέπεται, έτσι ώστε να έχουμε ταυτόχρονη αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος μαζί με μείωση των ανισοτήτων. Διαγραμματικά:

Διάγραμμα1. Καμπύλη Kuznets

Σύμφωνα με τον Kuznets, η οικονομική ανάπτυξη ενός έθνους είναι συνυφασμένη με την εκβιομηχάνισή του και την μετανάστευση πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές. Αν γίνει αποδεκτό ότι η ανισότητα στις αστικές περιοχές είναι μεγαλύτερη από όσο στις γεωργικές (παρόλο βέβαια που το κατά κεφαλή εισόδημα στις πόλεις είναι υψηλότερο) τότε η μετάβαση αυτή είναι μαθηματικά βέβαιο ότι θα αυξήσει την συνολική ανισότητα. Ακόμα όμως και να μην γίνει αποδεκτό αυτό, πάλι η αύξηση της παραγωγικότητας λόγω της εκβιομηχάνισης θα αυξήσει το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ αγροτικών και βιομηχανικών περιοχών πάλι αυξάνοντας την ανισότητα. Ο ίδιος θεωρεί ότι η οικονομική μεγέθυνση καταλήγει σε συγκέντρωση των αποταμιεύσεων στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια· με αυτό τον τρόπο επιτείνεται η ανισότητα, εφόσον η αυξημένη αποταμίευση οδηγεί στην απόκτηση περιουσιακών στοιχείων από τους πιο εύπορους, ενισχύοντας περαιτέρω τα μελλοντικά τους εισοδήματα. Επίσης θεωρεί ότι η οικονομική μεγέθυνση συνοδεύεται από τη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από τον αγροτικό στον βιομηχανικό τομέα, ο οποίος χαρακτηρίζεται από υψηλότερη ανισότητα στο εσωτερικό του.

Η σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και εισοδηματικής ανισότητας καθορίζεται από οικονομικά κίνητρα. Η λειτουργία της

ελεύθερης αγοράς κατά την επιδίωξη του ιδιωτικού κέρδους, όχι μόνο παρέχει ισχυρά κίνητρα για εργασία, αλλά μπορεί επίσης να δημιουργήσει ανισότητες (Champernowne and Cowell, 1998). Πολλοί κοινωνιολόγοι και οικονομολόγοι- πηγαίνοντας πίσω στον Άνταμ Σμίθ, υποστηρίζουν την ιδέα ότι η ανισότητα δημιουργεί κίνητρα και ως εκ τούτου θα πρέπει να θεωρηθεί ότι ενισχύει την ανάπτυξη (Mirrlees 1971; Rebelo 1991; Aghion et al. 1998). Η ανισότητα προωθεί μια παραγωγική οικονομία με τη δημιουργία κινήτρων και την ενθάρρυνση του ανταγωνισμού. Οι ελεύθερες αγορές παρέχουν σινιάλα που βοηθούν τη βελτιστοποίηση της παραγωγής, με αποτέλεσμα μεγαλύτερα κέρδη, αλλά όχι κατ' ανάγκη μείωση της εισοδηματικής ανισότητας (Heyns 2005, σελ.167).

Σε περιφερειακό επίπεδο, από εμπειρικές έρευνες διαπιστώθηκε ότι η οικονομική ανισότητα εξελίσσεται εκθετικά, ενώ από ένα σημείο και μετά η τάση αυτή αντιστρέφεται (Kuznets, 1955; Kuznets, 1963; Williamson, 1965; Ahluwalia, 1974; Ahluwalia, 1976; Fields, 1979; Tsakloglou, 1988). Σε άλλες περιπτώσεις η περιφερειακή ανισότητα εκτιμάται με διεύρυνση της νεοκλασικής θεωρίας του ανθρωπίνου κεφαλαίου (Chiswick, 1973). Επισημαίνεται ωστόσο ότι, λόγω έλλειψης στοιχείων, η περιφερειακή ανάλυση της διανομής του εισοδήματος και της φτώχειας είναι ακόμη περιορισμένη.

Η σχέση μεταξύ της εισοδηματικής ανισότητας μέσα σε ένα έθνος και της οικονομικής ανάπτυξης μπορεί επίσης να διερευνηθεί μέσω πολιτικών μοντέλων της οικονομίας, όπως τα μοντέλα ψήφου (Perotti 1992; Aghion et al. 1999). Το βασικό επιχείρημα για την πιθανή αρνητική επίδραση της ανισότητας στην ανάπτυξη είναι ότι όσο μεγαλύτερη είναι η ανισότητα του εισοδήματος, τόσο υψηλότερος είναι ο ρυθμός της φορολογίας, τόσο χαμηλότερο είναι το κίνητρο να επενδύσουν, και

τόσο χαμηλότερο το ποσοστό ανάπτυξης (Bertola 1993; Persson and Tabellini 1994).

Η εμμονή των περιφερειακών ανισοτήτων μεταξύ και εντός των χωρών, σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, έχει υπαγορεύσει τη συνεχή διερεύνηση των αιτιών του φαινομένου και την αμφισβήτηση της νεοκλασικής υπόθεσης περί "σύγκλισης" των οικονομιών με την παράλληλη αύξηση της σημασίας των "θεωριών της ανισορροπίας". Πολλές μελέτες υποδεικνύουν ότι οι μισές από τις περιφερειακές ανισότητες μεταξύ κρατών-μελών της ΕΕ οφείλονται σε ανισότητες στο εσωτερικό των χωρών της (Martin 1999, 2004, Puga 2002, Caraveli et al. 2008), ενώ υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ επιπέδου περιφερειακών ανισοτήτων και κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας εθνικής οικονομίας (Martin 1999, 2004, Dall' Erba 2003, Petrakos et al. 2003). Οι Caraveli et al. (2008) έδειξαν ότι οι δαπάνες για "έρευνα και ανάπτυξη" (R&D), που δημιουργούν "δραστηριότητες γνώσης" (knowledge-related activities), μπορούν να επιτύχουν υψηλότερους συνολικά αναπτυξιακούς ρυθμούς και να προκαλέσουν μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων

Μια σειρά μελετών σχετικά με τους οικονομικούς κύκλους στην Ε.Ε., δείχνουν τα εντελώς αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή ότι οι περιφερειακές αποκλίσεις τείνουν να αυξάνονται σε περιόδους σοβαρών υφέσεων και να μειώνονται σε περιόδους οικονομικής μεγέθυνσης (Πετράκος, 2004, 2009). Οι Aghion και Howitt (1998) διακρίνουν δύο βασικές κατηγορίες για την ανάλυση της σχέσης μεταξύ ανθρώπινου κεφαλαίου και ανάπτυξης. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα υποδείγματα που βασίζονται στην ιδέα του Lucas (1988) ότι η ανάπτυξη καθοδηγείται κυρίως από τη συσσώρευση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Έτσι, οι διαφορές στους ρυθμούς ανάπτυξης μεταξύ των χωρών αποδίδονται κυρίως σε

διαφορές στους ρυθμούς με τους οποίους οι χώρες συσσωρεύουν ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η δεύτερη κατηγορία υποδειγμάτων βασίζεται στους Nelson και Phelps (1966). Στα μοντέλα αυτά ο ρυθμός ανάπτυξης οφείλεται στο απόθεμα του ανθρώπινου κεφαλαίου, που με τη σειρά του επηρεάζει την ικανότητα μιας χώρας να καινοτομεί ή να συγκλίνει με τις πιο αναπτυγμένες χώρες. Οι διαφορές στους ρυθμούς ανάπτυξης μεταξύ των χωρών αποδίδονται κυρίως σε διαφορές στο απόθεμα ανθρώπινου κεφαλαίου και επομένως στην ικανότητά τους να παράγουν τεχνολογική πρόοδο.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EC) καθορίζει την οικονομική και κοινωνική συνοχή ως: «... έκφραση της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωση (ΕΕ) ... «Ο στόχος της συνοχής είναι να» ... ισορροπήσει την ανάπτυξη σε ολόκληρη την ΕΕ, να περιορίσει τις διαρθρωτικές ανισότητες μεταξύ των περιφερειών και να προωθήσει τις ίσες ευκαιρίες για όλους » (Ευρώπη Glossary1)

Ο Τσούκαλης, (1998, σ.282) υποστηρίζει ότι η μεγαλύτερη δυσκολία δεν έγκειται στον εντοπισμό και την περιγραφή των ανισοτήτων, όσο στην ερμηνεία και ακόμη περισσότερο στην αντιμετώπισή τους. Τα περιφερειακά προβλήματα αφορούν την ύπαρξη και διατήρηση ανισοτήτων ως προς το εισόδημα, την παραγωγικότητα, τα επίπεδα απασχόλησης. Το κύριο μήνυμα των οικονομικών θεωριών κατά τον Τσούκαλη, είναι ότι δεν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για την αναμονή της επίλυσης των περιφερειακών προβλημάτων μέσω της ελεύθερης αλληλεπίδρασης των δυνάμεων της αγοράς. Αντίθετα χωρίς τις απαραίτητες διορθωτικές κυβερνητικές παρεμβάσεις, τα προβλήματα αυτά είναι πιθανό να επιδεινωθούν (Τσούκαλης, 1998, σ. 284)

Η σχέση μεταξύ της ανισότητας των εισοδημάτων και της οικονομικής ανάπτυξης είναι σύνθετη. Ένα μέρος της ανισότητας είναι

αναπόσπαστο με την αποτελεσματική λειτουργία της οικονομίας της αγοράς και τα κίνητρα που απαιτούνται για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη. Αλλά η ανισότητα μπορεί επίσης να είναι καταστροφική για την ανάπτυξη, για παράδειγμα, ενισχύοντας τον κίνδυνο της κρίσης ή καθιστώντας δύσκολο για τους φτωχούς να επενδύουν στην εκπαίδευση.

Αν και η επικρατούσα άποψη όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του επιπέδου των ανισοτήτων και του ρυθμού μεγέθυνσης της Ευρωπαϊκής οικονομίας τόσο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε. 1999), όσο και μεταξύ ειδικών είναι ότι η ύφεση οδηγεί σε αύξηση των ανισοτήτων και η ανάκαμψη σε μείωση, τα διαγράμματα που προκύπτουν από το συντελεστή διακύμανσης που χρησιμοποιούν οι Πετράκος και Rodriguez- Pose (2002) για την ανάλυση τους δεν υποστηρίζουν αυτή τη θέση. Δείχνει ότι στη Ε.Ε. οι περίοδοι υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλότερες ανισότητες (δεκαετία 1960), ενώ οι περίοδοι χαμηλών ρυθμών μεγέθυνσης χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλές ανισότητες (δεκαετία 1990). Οι διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζουν το επίπεδο των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών-μελών της Ε.Ε. με τέτοιο τρόπο ώστε οι ανισότητες να αυξάνονται σε περιόδους οικονομικής άνθισης και να περιορίζονται σε περιόδους ύφεσης.

3.2 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γενικά η σχέση μεταξύ ανισότητας στην εκπαίδευση(και το ανθρώπινο κεφάλαιο) με την εισοδηματική ανισότητα αναμένεται να είναι θετική. Αν αυτή είναι η περίπτωση, οι κυβερνητικές πολιτικές που επιδιώκουν μεγαλύτερη ισότητα στην εκπαίδευση πρέπει να είναι αποτελεσματικές στη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Αυτό, δεν στηρίζεται αναγκαστικά σε εμπειρικά δεδομένα : δε χρειάζεται να ψάξει

κάποιος πολύ για να βρει παραδείγματα στα οποία η αύξηση τυπικής εκπαίδευσης δεν θα οδηγήσει σε πιο επωφελή οικονομική θέση.

Ο Pritchett (1996), υποστηρίζει ότι σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες είναι μάλλον αμφίβολο αν η εκπαίδευση είναι πραγματικά ικανή να δημιουργήσει δεξιότητες που ζητούνται από την αγορά εργασίας. Οι Ramirez and Boli (1987), εγείρουν το ζήτημα ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες εισάγουν μεταρρυθμίσεις στο σχολικό σύστημα μιμούμενες τις ανεπτυγμένες χώρες, αλλά χωρίς συγκρίσιμες διαρθρωτικές αλλαγές στην δομή της ζήτησης εργασίας.

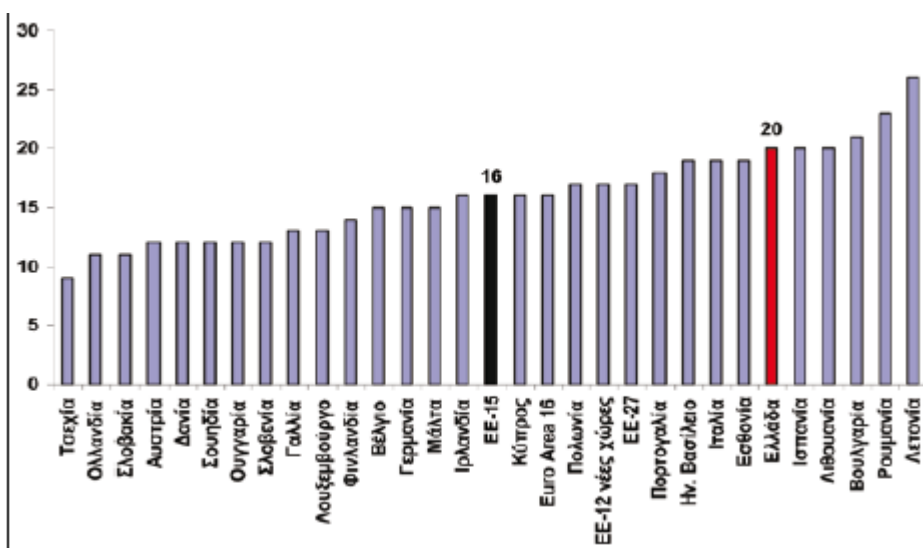
Γενικά, η εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει την εισοδηματική ανισότητα. Οι χώρες που επενδύουν περισσότερα χρήματα στη δημόσια εκπαίδευση έχουν χαμηλότερη εισοδηματική ανισότητα μακροπρόθεσμα. Επίσης υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης και της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα για ανεργία. Τα οικονομικά και άλλα οφέλη που μπορεί να έχει ένα άτομο επενδύοντας στην εκπαίδευση μπορεί να είναι είτε η αύξηση των πιθανοτήτων εύρεσης εργασίας είτε η διεκδίκηση υψηλότερων μισθών. Η εκπαίδευση επιδρά στη διαμόρφωση του ύψους των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων, φαίνεται δηλαδή ότι υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και διανομής του εισοδήματος. Ειδικά στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων χωρών η επένδυση στην εκπαίδευση θεωρείται η βασική διέξοδος από τη φτώχεια. Η επένδυση, λοιπόν, στη εκπαίδευση θα μπορούσε να αποτελεί ακόμα και έναν τρόπο διαφυγής από τη φτώχεια.

Οι εκπαιδευτικές ανισότητες φαίνεται να είναι πολύ πιο στενά συνδεδεμένες με τις οικονομικές ανισότητες σε σχέση με άλλους δημογραφικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες (επάγγελμα, ηλικία, μέγεθος και σύνθεση νοικοκυριού, περιφέρεια διαμονής, φύλο κ.ά.). Η εκπαίδευση

μπορεί από μόνη της να ερμηνεύσει σχεδόν το 1/4 της συνολικής ανισότητας. Κατά συνέπεια, πολιτικές που αποσκοπούν στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων είναι βέβαιο ότι μακροχρόνια οδηγούν στον περιορισμό των οικονομικών ανισοτήτων αλλά και της φτώχειας. Τέτοιες πολιτικές μπορεί να είναι για παράδειγμα: πολιτικές αύξησης των ετών υποχρεωτικής εκπαίδευσης και μείωσης της σχολικής διαρροής, πολιτικές ενθάρρυνσης της συμμετοχής των φτωχότερων τμημάτων του πληθυσμού στις μη υποχρεωτικές βαθμίδες εκπαίδευσης, εκπαιδευτικές πολιτικές που διατηρούν «ανοικτά» τα σχολεία και τα πανεπιστήμια και μειώνουν τις χιλιάδες χαμένες διδακτικές ώρες, πολιτικές που περιορίζουν την «παραπαιδεία» για την εισαγωγή στα ΑΕΙ και ενισχύουν το δημόσιο σχολείο όπου φοιτούν τα φτωχότερα τμήματα του πληθυσμού κ.ά. Τα αποτελέσματα μελετών για την Ελλάδα έχουν δείξει ότι η πιθανότητα φτώχειας μειώνεται όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης του αρχηγού του νοικοκυριού. Η πιθανότητα αυτή για τα νοικοκυριά με αρχηγό άτομο που δεν έχει ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι 3,4 φορές μεγαλύτερη σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού.

Διάγραμμα 2. Κίνδυνος φτώχειας στις χώρες της ΕΕ, 2008.

Πηγή: Eurostat, EU-SILC (European Union-Statistics on Income and Living Conditions).

3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Για την μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας (και της φτώχειας) υπάρχουν ορισμένοι δείκτες. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένοι εξ αυτών καθώς δεν υπάρχει ένας γενικότερα αποδεκτός δείκτης: εκτιμώνται:

- Ο δείκτης Theil (T)
- Η μέση λογαριθμική απόκλιση (δεύτερος δείκτης του Theil)
- Ο συντελεστής Gini (G)
- Ο δείκτης του Atkinson για τιμές παραμέτρου αποστροφής της ανισότητας (ϵ), 0,5 και 2.
- Η σχέση διάμεσου ισοδύναμου περιφερειακού προς διάμεσου ισοδύναμου εθνικού εισοδήματος.

Με τη χρήση του δείκτη Theil (ή το δείκτη μέσης λογαριθμικής απόκλισης), που είναι αθροιστικά διαχωρίσιμος, μπορεί να υπολογιστεί η συμβολή κάθε υπο-ομάδας (περιφέρειας) στη συνολική ανισότητα (Cowell, 2000, σ. 109). Η χρήση του συντελεστή Gini έχει το πλεονέκτημα ότι αναφέρεται σε ολόκληρη την εισοδηματική κατανομή, ενώ είναι το πιο γνωστό μέτρο και από τους πλέον κατάλληλους εκτιμητές της ενδοπεριφερειακής εισοδηματικής ανισότητας. Εντούτοις, όλα αυτά τα μέτρα είναι ευαίσθητα στις αλλαγές γύρω από τη διάμεσο και, επομένως, μπορούν να μην είναι χρήσιμα στην ποσοτικοποίηση των αλλαγών στη βάση (ή στην κορυφή) της εισοδηματικής κατανομής. Για το λόγο αυτό άλλωστε υπολογίζεται επιπρόσθετα και ο δείκτης Atkinson που είναι ευαίσθητος σε μεταβολές στο κάτω ($\epsilon=2$) και στο άνω άκρο της εισοδηματικής κατανομής ($\epsilon=0,5$). Εκτός των ανωτέρω, εκτιμάται η αναλογία διάμεσου ισοδύναμου περιφερειακού προς διάμεσου ισοδύναμου

εθνικού εισοδήματος που συνιστά ένα συμπληρωματικό μέτρο διαπεριφερειακής ανισότητας.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται εκτιμήσεις της συνολικής ανισότητας στη διανομή του ισοδύναμου εισοδήματος των ατόμων στις χώρες της ΕΕ-27 με τη χρήση εναλλακτικών δεικτών.

Όπως παρατηρούμε, με βάση το δείκτη *Gini* τη μικρότερη ανισότητα στην ΕΕ-15 παρουσιάζουν οι χώρες με σοσιαλδημοκρατικό κοινωνικό κράτος και ακολουθούν οι χώρες με συντηρητικό-κορπορατιστικό καθεστώς ευημερίας. Οι χώρες της νοτίου Ευρώπης και οι χώρες του φιλελεύθερου προνοιακού καθεστώτος είναι αυτές που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη ανισότητα. Η Ελλάδα παρουσιάζει τη δεύτερη μεγαλύτερη ανισότητα (μετά την Πορτογαλία) στη διανομή του εισοδήματος μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15. Από τα νέα μέλη της ΕΕ (ΕΕ-27) τα μόνα κράτη που εμφανίζουν μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα από την Ελλάδα είναι η Λιθουανία και η Λετονία.

Πίνακας 2: Συνολική ανισότητα στις χώρες της ΕΕ-27, 2006, μετρούμενη με τους δείκτες *Gini* (G), Μέση απόκλιση λογαρίθμων (L), Theil (T), Τετράγωνο του συντελεστή μεταβλητότητας (C 2), Atkinson $A(\epsilon=0,5)$ και $A(\epsilon=2)$

		Τύπος κοινωνικού κράτους	Χώρα	Gini	L	Theil	C ²	A _(ε=0,5)	A _(ε=2)
ΕΕ-27	ΕΕ-15	Σοσιαλδημοκρατικό	Δανία	0,230	0,100	0,101	0,134	0,047	0,322
			Σουηδία	0,231	0,110	0,098	0,123	0,049	0,395
			Φινλανδία	0,258	0,118	0,140	0,275	0,060	0,253
			Ολλανδία	0,256	0,117	0,125	0,187	0,058	0,262
		Συντηρητικό-κορπορατιστικό	Αυστρία	0,253	0,116	0,112	0,133	0,055	0,451
			Βέλγιο	0,272	0,135	0,172	0,965	0,069	0,303
			Γερμανία	0,260	0,127	0,133	0,207	0,061	0,353
			Γαλλία	0,272	0,127	0,136	0,188	0,063	0,305
		Φιλελεύθερο	Λουξεμβούργο	0,278	0,130	0,133	0,166	0,063	0,252
			Μ. Βρετανία	0,320	0,187	0,186	0,267	0,087	0,475
		Νοτιοευρωπαϊκό	Ιρλανδία	0,319	0,173	0,209	0,456	0,089	0,286
			Ιταλία	0,316	0,184	0,178	0,241	0,085	0,439
	Ισπανία		0,308	0,179	0,162	0,195	0,080	0,839	
	Ελλάδα		0,337	0,196	0,201	0,269	0,094	0,339	
	Νέα μέλη	Πορτογαλία	0,376	0,247	0,263	0,406	0,118	0,430	
		Ρουμανία	0,330	-	-	-	-	-	
		Βουλγαρία	0,240	-	-	-	-	-	
		Εσθονία	0,328	0,187	0,186	0,234	0,088	0,338	
		Ουγγαρία	0,327	0,193	0,225	0,399	0,097	0,350	
		Λιθουανία	0,347	0,217	0,206	0,250	0,099	0,423	
Λετονία		0,386	0,266	0,274	0,422	0,125	0,463		
Πολωνία		0,332	0,194	0,190	0,239	0,091	0,360		
Σλοβακία		0,280	0,146	0,203	0,720	0,078	0,245		
Σλοβενία		0,238	0,100	0,096	0,107	0,047	0,298		
Τσεχία		0,253	0,109	0,124	0,190	0,056	0,189		
Μάλτα		0,280	-	-	-	-	-		
Κύπρος	0,288	0,141	0,158	0,260	0,071	0,242			

Πηγή: Επεξεργασία μικροδοδεμένων της EU-SILC-UDB και της Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προώθησε μια νέα δέσμη πολιτικών για την ενίσχυση και διάδοση της καινοτομίας και τεχνολογικής ανάπτυξης με ουσιαστική ενδυνάμωση των πολιτικών της σε περιφερειακό επίπεδο. Η καινοτομία είναι ένας από τους βασικότερους παράγοντες προόδου και ανάπτυξης. Για αυτό, στη σύνοδο της Λισσαβόνας που πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε ως στόχο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, μέσα στην επόμενη δεκαετία, η οποία θα έχει την ικανότητα της αειφόρου οικονομικής μεγέθυνσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην προσπάθεια του να παρακολουθεί την πρόοδο των κρατών μελών από το 2000 και μετά συντάσσει και δημοσιεύει τον Ευρωπαϊκό Πίνακα Αποτελεσμάτων για την καινοτομία (ΕΠΑΚ).

Μέσω της πολιτικής συνοχής χρηματοδοτούνται επίσης προγράμματα με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρόκειται για τις λεγόμενες «κοινοτικές πρωτοβουλίες» και «καινοτόμες ενέργειες». Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες της περιόδου 2000-06 είναι οι εξής:

- INTERREG III (διασυνοριακή συνεργασία),
- URBAN II (αναζωογόνηση πόλεων και συνοικιών σε κρίση),
- LEADER+ (ολοκληρωμένα σχέδια αγροτικών περιοχών),
- EQUAL (διακρατική συνεργασία για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων στην αγορά εργασίας).

Ειδικότερα η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG χωρίζεται σε τρία τμήματα:

- INTERREG IIIA: Διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ γειτονικών αρχών με

σκοπό την ανάπτυξη διασυνοριακών κέντρων μέσω κοινών στρατηγικών βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης.

- INTERREG IIB: Διεθνική συνεργασία με σκοπό την προώθηση ενός υψηλότερου βαθμού χωρικής ολοκλήρωσης σε μεγάλες ομαδοποιήσεις ευρωπαϊκών περιφερειών.

- INTERREG III C: Διαπεριφερειακή συνεργασία με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και των εργαλείων περιφερειακής ανάπτυξης μέσω δικτύωσης.

Οι καινοτόμες ενέργειες είναι αυτές που προβλέπονται στο άρθρο 10 του ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης) και αφορούν πιλοτικές δράσεις αστικής ανάπτυξης και χωροταξίας. Οι καινοτόμες ενέργειες την περίοδο 2000-06 αναπτύσσονται σε οκτώ περιοχές:

- Νέες Πηγές Απασχόλησης,
- Πολιτιστική Κληρονομιά,
- Προώθηση Τεχνολογικής Καινοτομίας – RIS,
- Κοινωνία της Πληροφορίας – RISI 1,
- Περιφερειακά ή Χωροταξικά Σχέδια – TERRA και πιλοτικές δράσεις,
- Αστική Ανάπτυξη,
- Εσωτερική Διαπεριφερειακή Συνεργασία – RECITE II,
- Εξωτερική Διαπεριφερειακή Συνεργασία – ECOS-Ouverture II.

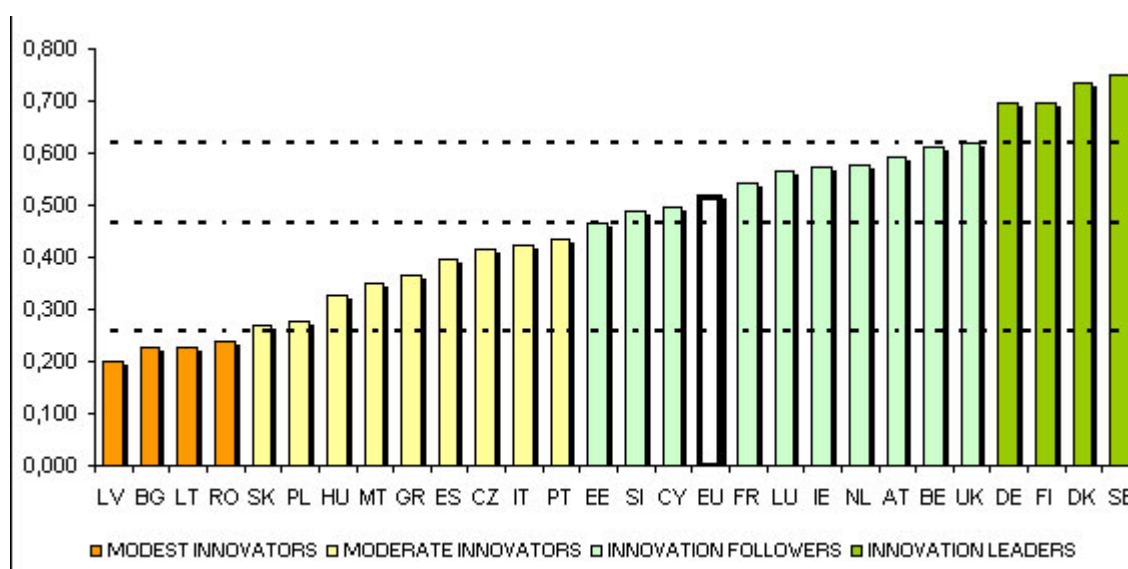
Στο Διάγραμμα 3 τα Κράτη Μέλη διακρίνονται στις εξής τέσσερις ομάδες:

- **Ηγέτες της Καινοτομίας:** Δανία, Φινλανδία, Γερμανία, Σουηδία, χώρες που είναι πολύ πάνω από τον μέσο όρο της καινοτομίας στην Ευρώπη των 27.
- **Ακόλουθοι της Καινοτομίας:** Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Εσθονία, Γαλλία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σλοβενία και Ηνωμένο

Βασίλειο, χώρες που είναι κοντά στο μέσο όρο της καινοτομίας στην Ευρώπη των 27.

- **Μέσοι καινοτόμοι:** Κροατία, Τσεχία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία και Ισπανία είναι κάτω από το μέσο όρο της καινοτομίας στην Ευρώπη των 27.
- **Σεμνοί καινοτόμοι:** Η επίδοση της Βουλγαρίας, Λετονίας, Λιθουανίας και Ρουμανίας είναι πολύ κάτω του μέσου όρου των 27.

Διάγραμμα 3: Κατάσταση της καινοτομίας στα κράτη μέλη

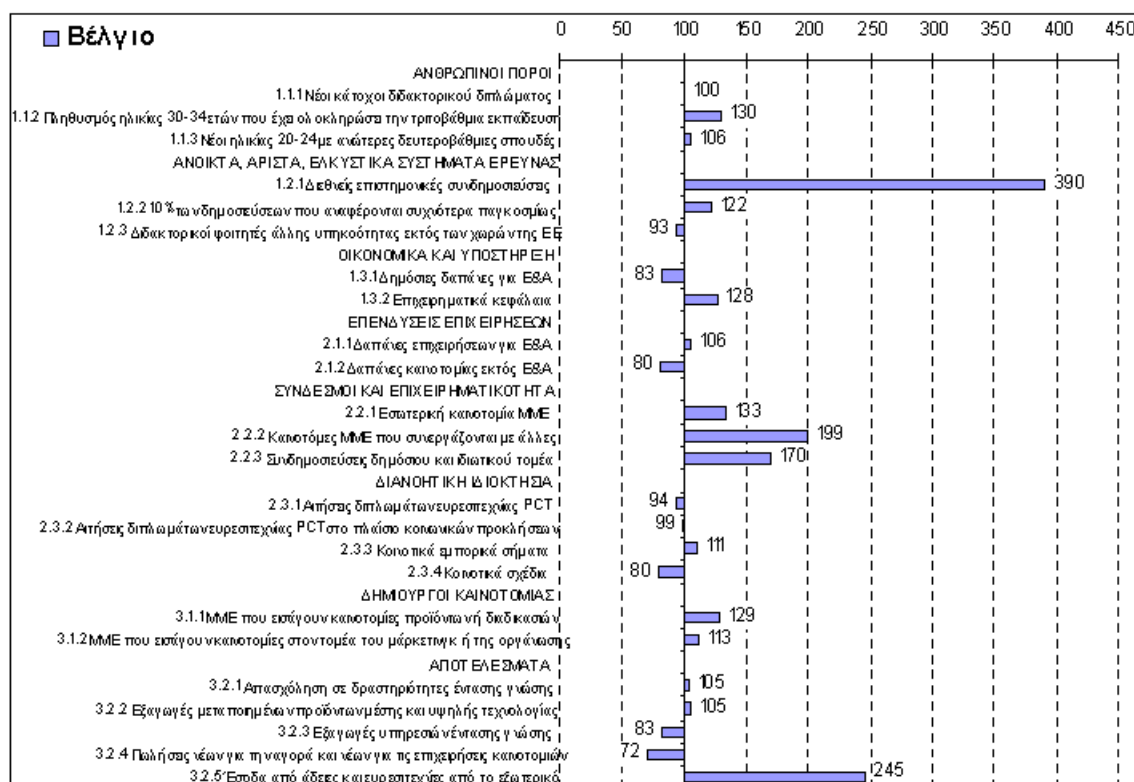
Πηγή: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm

Η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Μάλτα, η Ρουμανία, η Πορτογαλία και η Σλοβενία είναι χώρες πρωτοπόροι στον τομέα της ανάπτυξης με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης σαφώς πάνω από 5%. Παρατηρείται το φαινόμενο της σταθερής σύγκλισης, σύμφωνα με το οποίο ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης των λιγότερο καινοτόμων κρατών μελών είναι ταχύτερος από τον ρυθμό ανάπτυξης των πιο καινοτόμων κρατών μελών. Μολονότι οι χώρες με

μέτριες και χαμηλές επιδόσεις καινοτομίας καλύπτουν σαφώς την απόσταση που τις χωρίζει από το υψηλότερο επίπεδο επιδόσεων τόσο των πρωτοπόρων όσο και των χωρών με καλές επιδόσεις, στο πλαίσιο αυτών των δύο ομάδων χωρών με τις χαμηλότερες επιδόσεις δεν υφίσταται σύγκλιση ανάμεσα στα διάφορα κρατη μέλη. Μεταξύ των πρωτοπόρων κρατών μελών στον τομέα της καινοτομίας υφίσταται σύγκλιση και, ιδιαίτερα, μεταξύ των χωρών με καλές επιδόσεις.

Παρακάτω παρουσιάζεται η κατάσταση όσον αφορά την καινοτομία σε κάθε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

ΒΕΛΓΙΟ

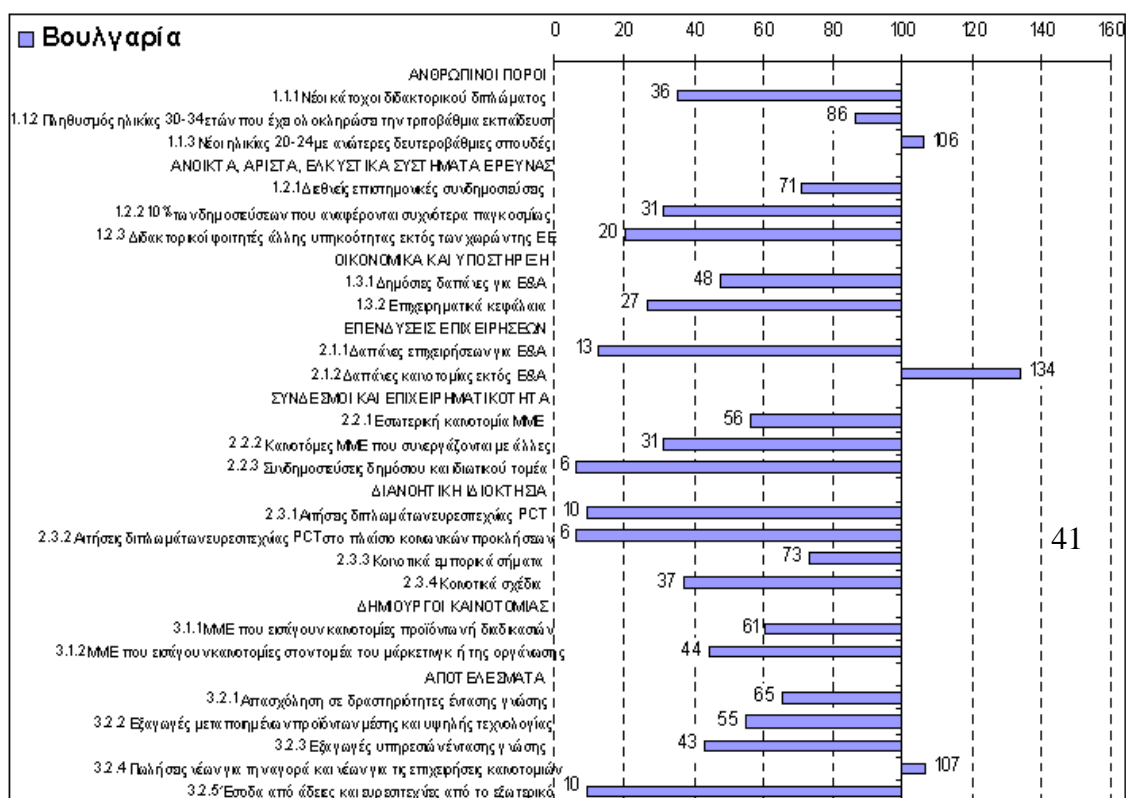
Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Το Βέλγιο είναι χώρα η οποία εμφανίζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία του εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνου πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία του εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων, διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα. Ανάπτυξη υψηλή παρατηρείται στα επιχειρηματικά κεφάλαια και τα κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A, κοινοτικά σχέδια και πωλήσεις νέων προϊόντων. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνου πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

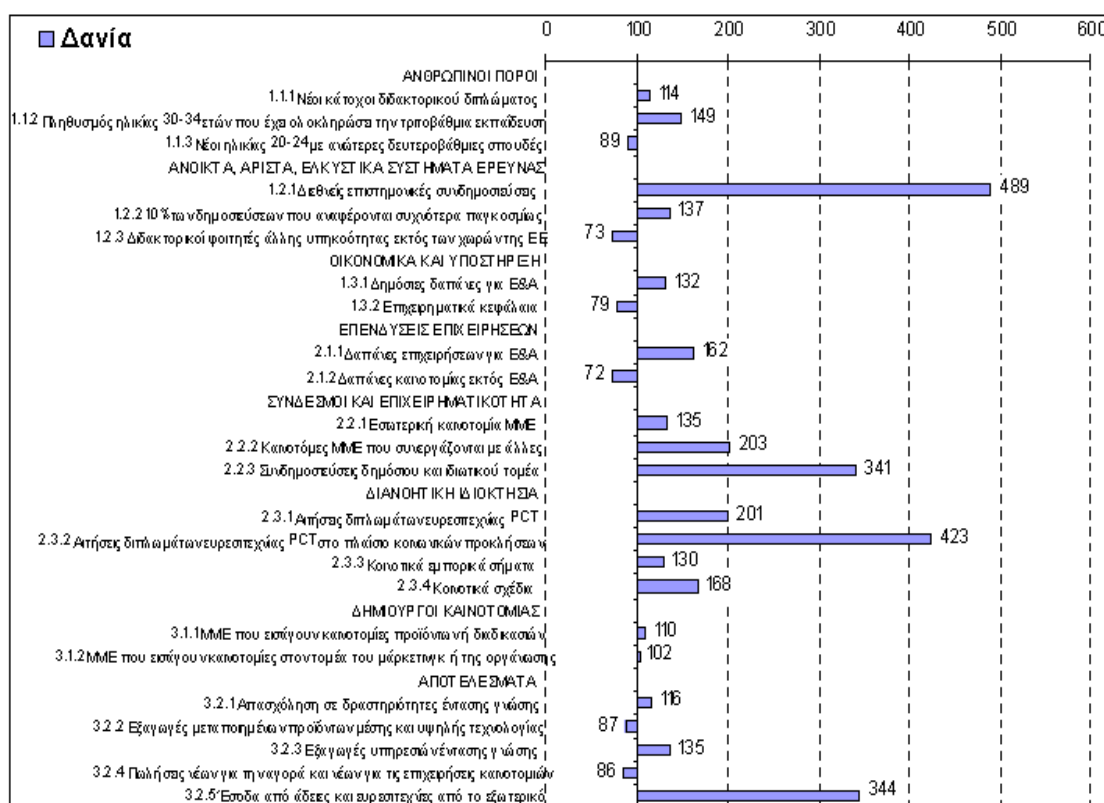
Η Βουλγαρία είναι μια χώρα με χαμηλές επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στον τομέα ανθρωπίνου πόροι, ενώ τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

τομείς σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα και κοινοτικά σχέδια. Αισθητή πτώση παρατηρείται στον τομέα αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Σε όλα τα άλλα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΔΑΝΙΑ

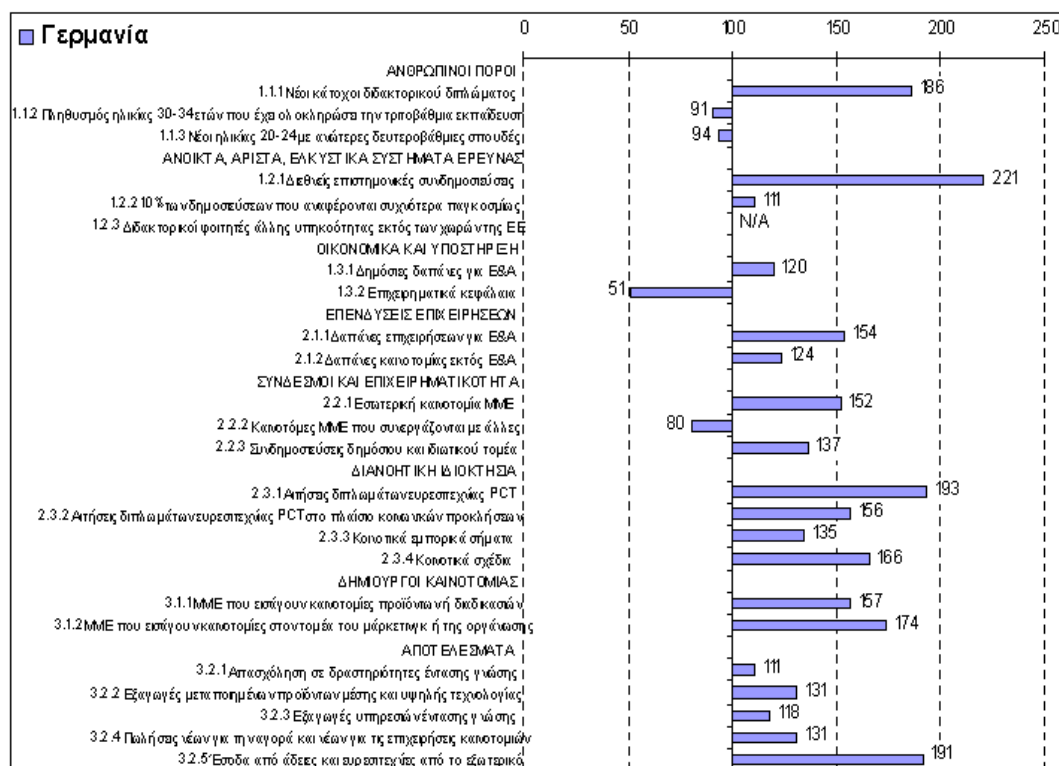

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Δανία είναι μια πρωτοπόρος χώρα στον τομέα της καινοτομίας, με επιδόσεις πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα

έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και διανοητική ιδιοκτησία. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς νέοι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς επιχειρηματικά κεφάλαια και ΜΜΕ που εισάγουν καινοτομίες στον τομέα του μάρκετινγκ ή της οργάνωσης. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνους πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

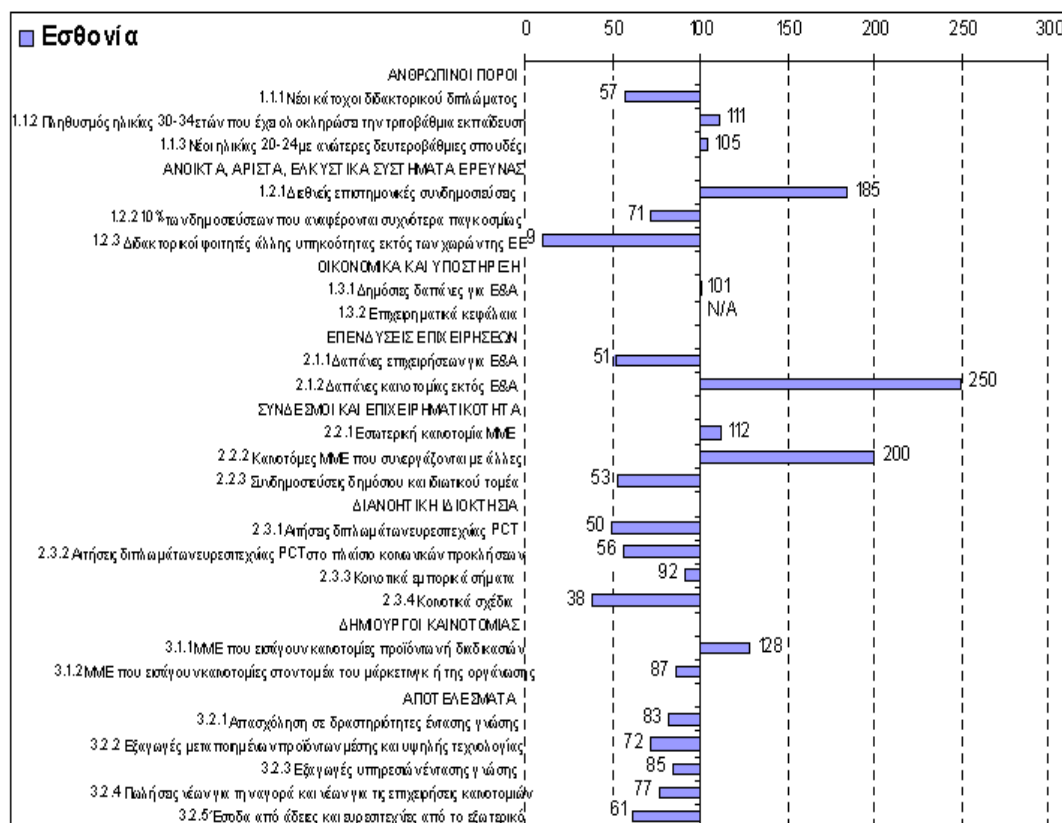
ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Γερμανία είναι μια πρωτοπόρος χώρα στον τομέα της καινοτομίας με επιδόσεις πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνους πόρους, οικονομικά και υποστήριξη και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στον τομέα κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στον τομέα δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη Ε&Α. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνους πόρους, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΕΣΘΟΝΙΑ

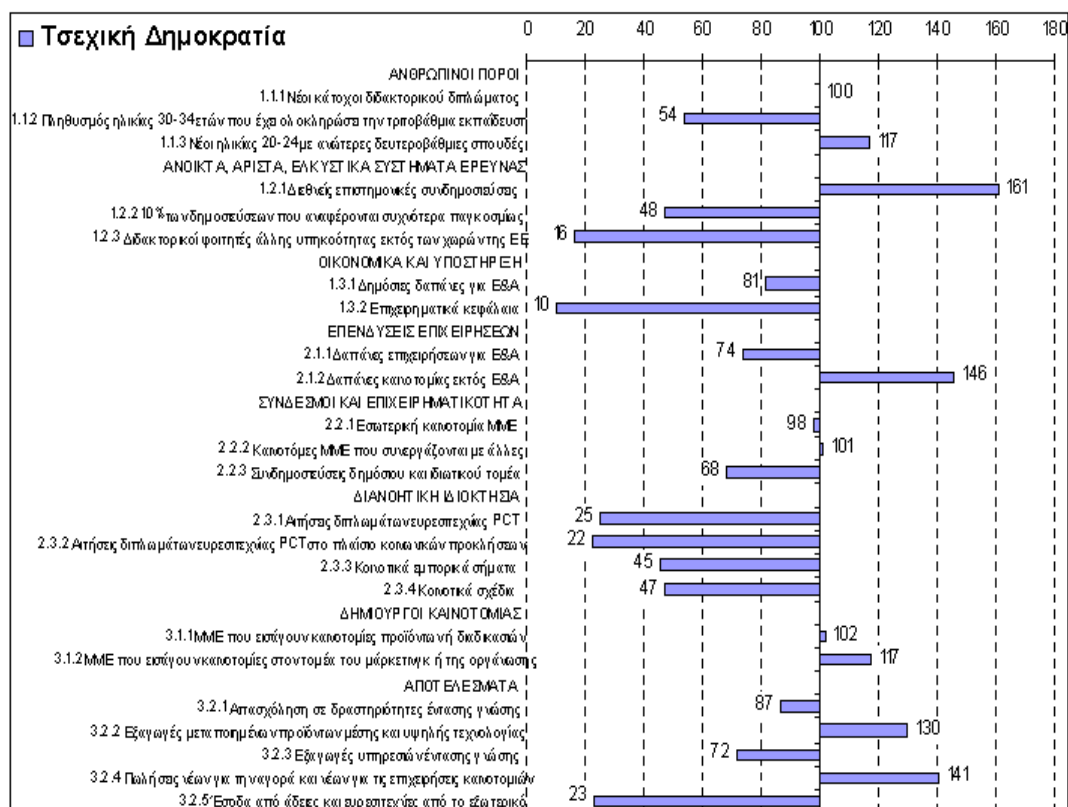

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Εσθονία είναι μια χώρα με καλές επιδόσεις καινοτομίας, κοντά στον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνους πόροι, επενδύσεις επιχειρήσεων και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας και διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα, κοινοτικά σχέδια και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Σχετικά αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς νέοι διδακτορικοί φοιτητές και ΜΜΕ που εισάγουν καινοτομίες στον τομέα του μάρκετινγκ ή της οργάνωσης. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς

ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΤΣΕΧΙΑ

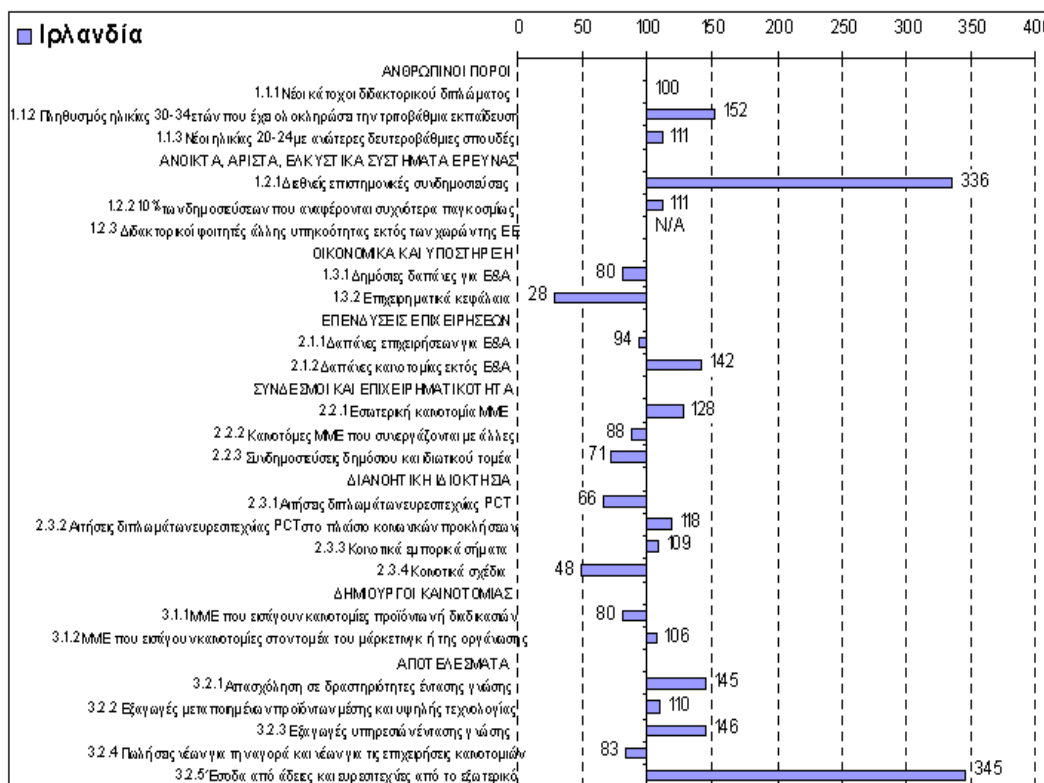

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Τσεχική Δημοκρατία είναι μια χώρα με μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνους πόροι, επενδύσεις επιχειρήσεων, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη και διανοητική ιδιοκτησία. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινωνικά εμπορικά σήματα και συνδημοσιεύσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στον τομέα

διδασκαρικοί φοιτητές εκτός των χωρών της ΕΕ. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στον τομέα διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

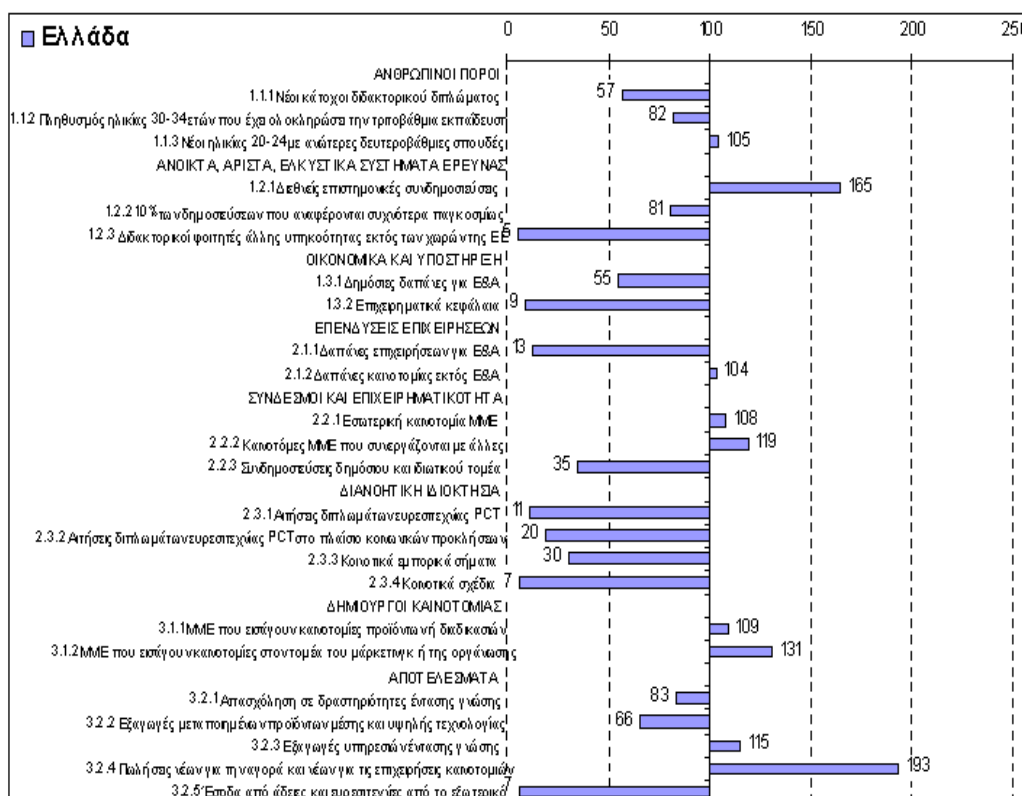

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ιρλανδία παρουσιάζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνους πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Ανάπτυξη υψηλή παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα, κοινοτικά σχέδια και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Αισθητή μείωση παρατηρείται

στον τομέα ΜΜΕ που εισάγουν καινοτομίες προϊόντων ή διαδικασιών. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, διανοητική ιδιοκτησία, καθώς και αποτελέσματα είναι πάνω από τον μέσο όρο. Σε όλα τα άλλα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΕΛΛΑΔΑ

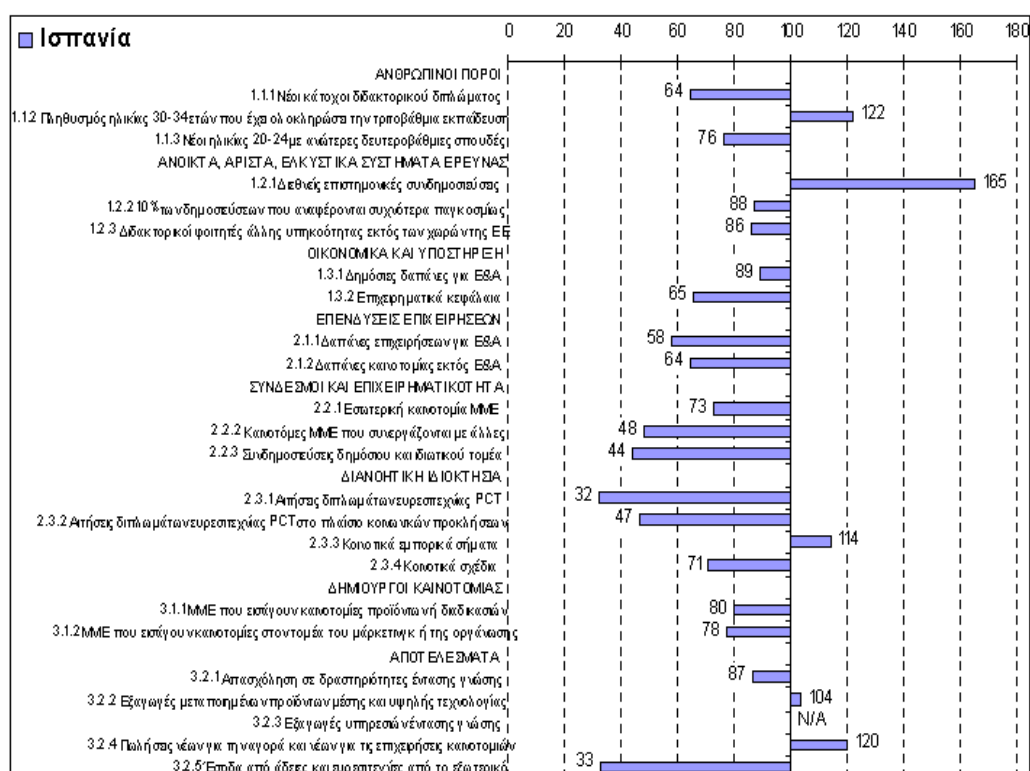
Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ελλάδα παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνι πόροι, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη, επενδύσεις επιχειρήσεων και διανοητική ιδιοκτησία. Ανάπτυξη υψηλή παρατηρείται στους τομείς επιχειρηματικά κεφάλαια, κοινοτικά σχέδια και

πωλήσεις νέων προϊόντων. Σχετική αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΙΣΠΑΝΙΑ

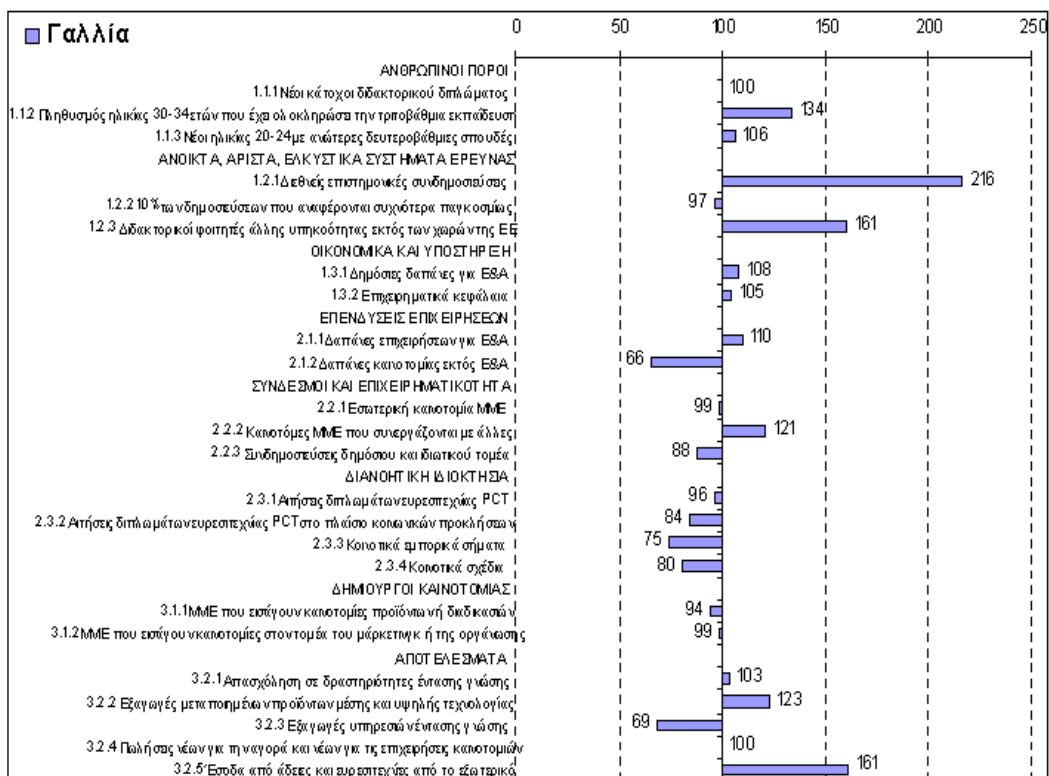

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ισπανία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς διεθνείς επιστημονικές συνδημοσιεύσεις, οικονομικά και υποστήριξη και αποτελέσματα (με εξαίρεση τα έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό). Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική

ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς διεθνείς συνδημοσιεύσεις, δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A, αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Παρατηρείται μεγαλύτερη πτώση στον τομέα επιχειρηματικά κεφάλαια. Η ανάπτυξη που σημειώθηκε στον τομέα ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας είναι πάνω από τον μέσο όρο. Η ανάπτυξη σε όλους τους δείκτες που σχετίζονται με τη διανοητική ιδιοκτησία είναι επίσης πάνω από τον μέσο όρο, με εξαίρεση τα κοινοτικά σχέδια. Όσον αφορά τους τομείς σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα, οι επιμέρους δείκτες δεν παρουσιάζουν γενικά σαφή τάση.

ΓΑΛΛΙΑ

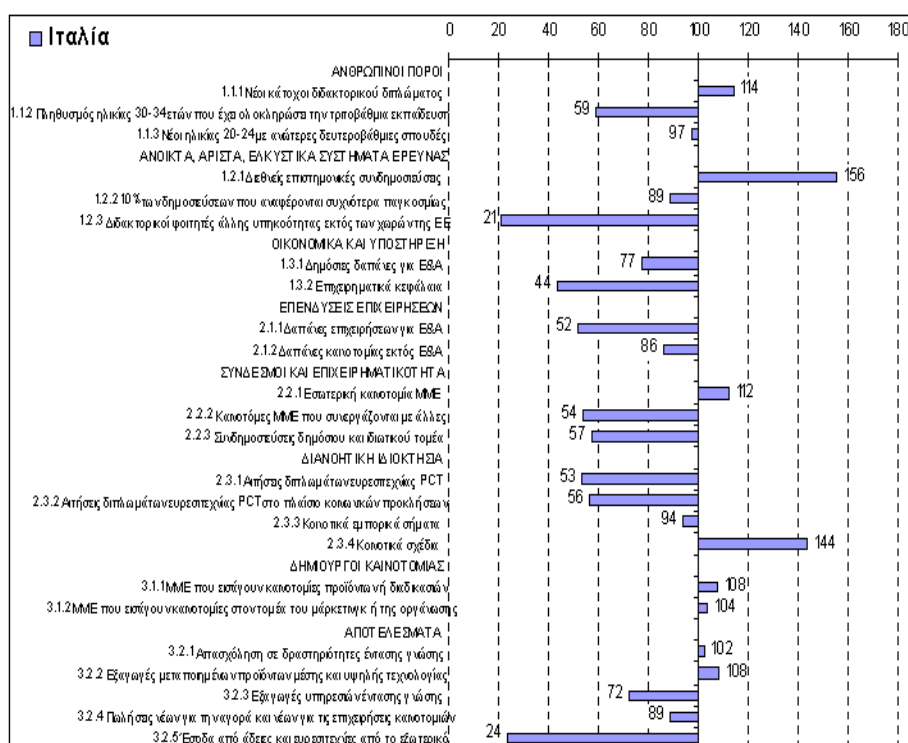

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Γαλλία παρουσιάζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη, καθώς και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας.

Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A, κοινοτικά εμπορικά σήματα και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

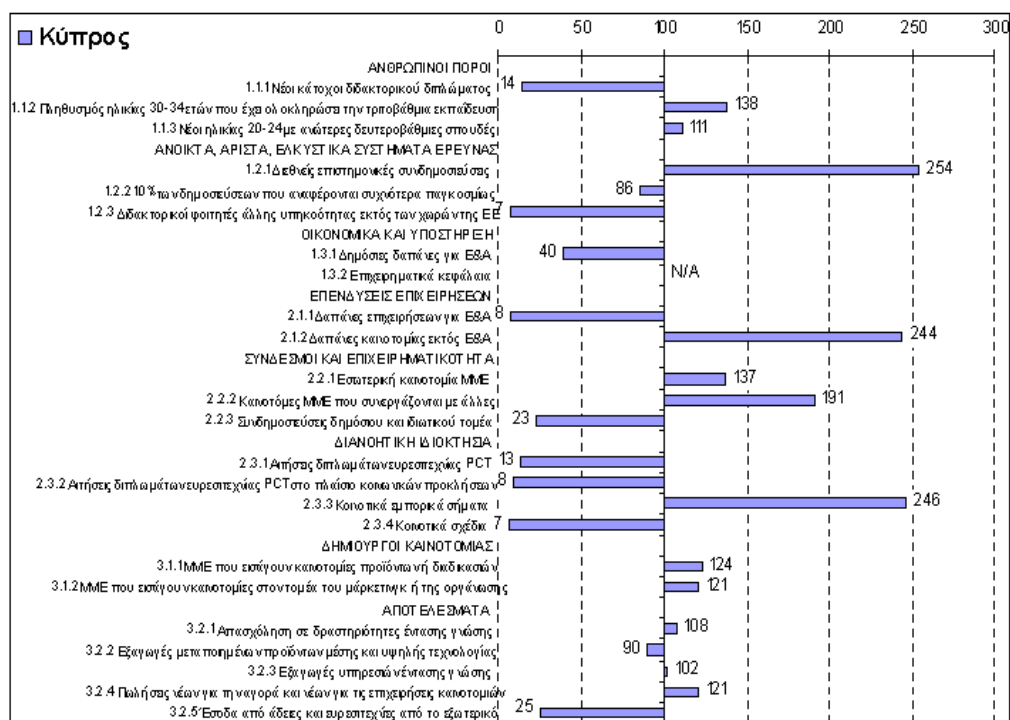
ΙΤΑΛΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ιταλία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς νέοι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, διδακτορικοί φοιτητές άλλης υπηκοότητας εκτός των χωρών της ΕΕ και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στον τομέα δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

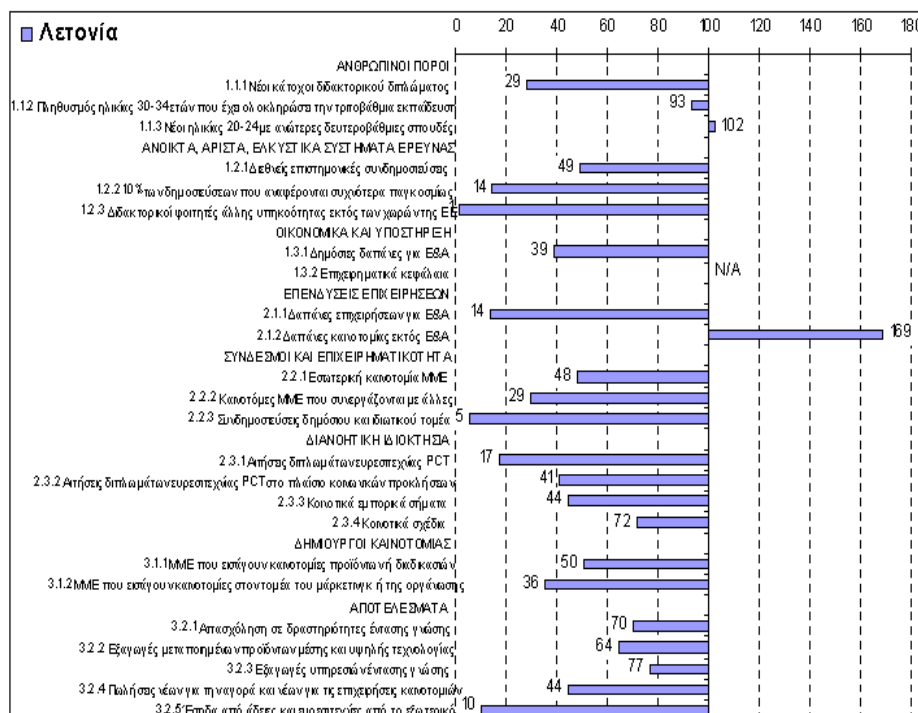
ΚΥΠΡΟΣ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Κύπρος παρουσιάζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, κοντά στον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς συνδημοσιεύσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, κοινοτικά εμπορικά σήματα και πωλήσεις νέων προϊόντων. Αισθητή πτώση παρατηρείται στους τομείς αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και κοινοτικά σχέδια. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρώπινοι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

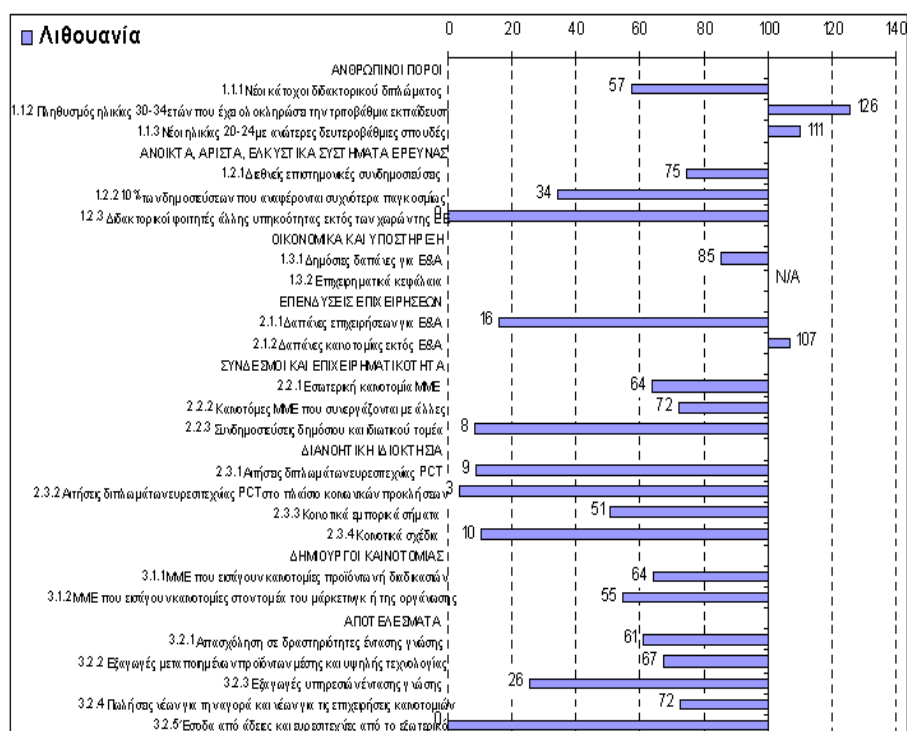
ΛΕΤΟΝΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Λετονία είναι μια χώρα με χαμηλές επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρώπινοι πόροι και οικονομικά και υποστήριξη. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή πτώση παρατηρείται στους τομείς δημοσιεύσεις που αναφέρονται συχνότερα παγκοσμίως, καινοτόμες ΜΜΕ που συνεργάζονται με άλλες και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Σε όλα τα άλλα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

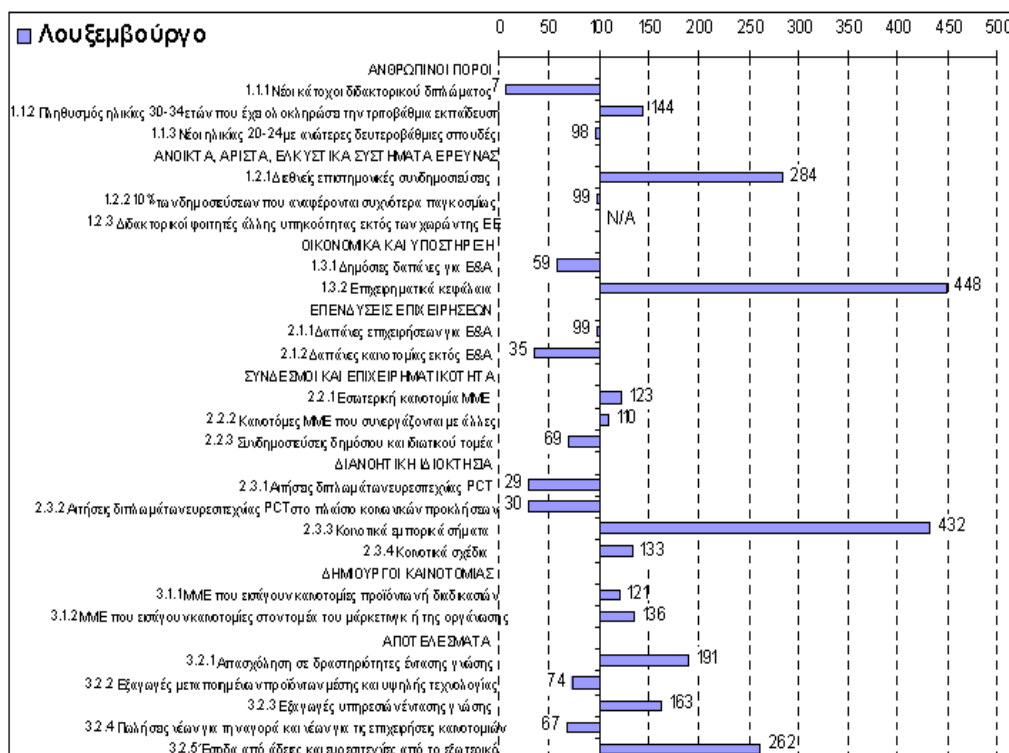
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Λιθουανία είναι μια χώρα με χαμηλές επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνου πόροι και οικονομικά και υποστήριξη. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας και διανοητική ιδιοκτησία, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς συνδημοσιεύσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή πτώση παρατηρείται στους τομείς διδακτορικοί φοιτητές εκτός των χωρών της ΕΕ και κοινοτικά σχέδια. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στον τομέα διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

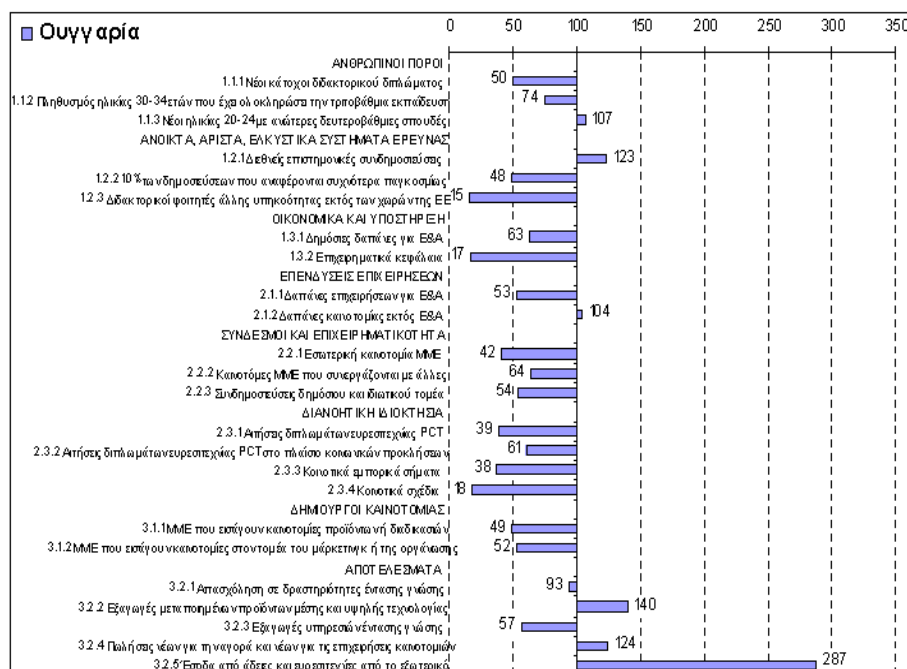
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Το Λουξεμβούργο είναι μια χώρα με καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία του εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία του εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς διεθνείς συνδημοσιεύσεις, δημοσιεύσεις που αναφέρονται συχνότερα παγκοσμίως, αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A, κοινοτικά σχέδια και πωλήσεις νέων προϊόντων. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

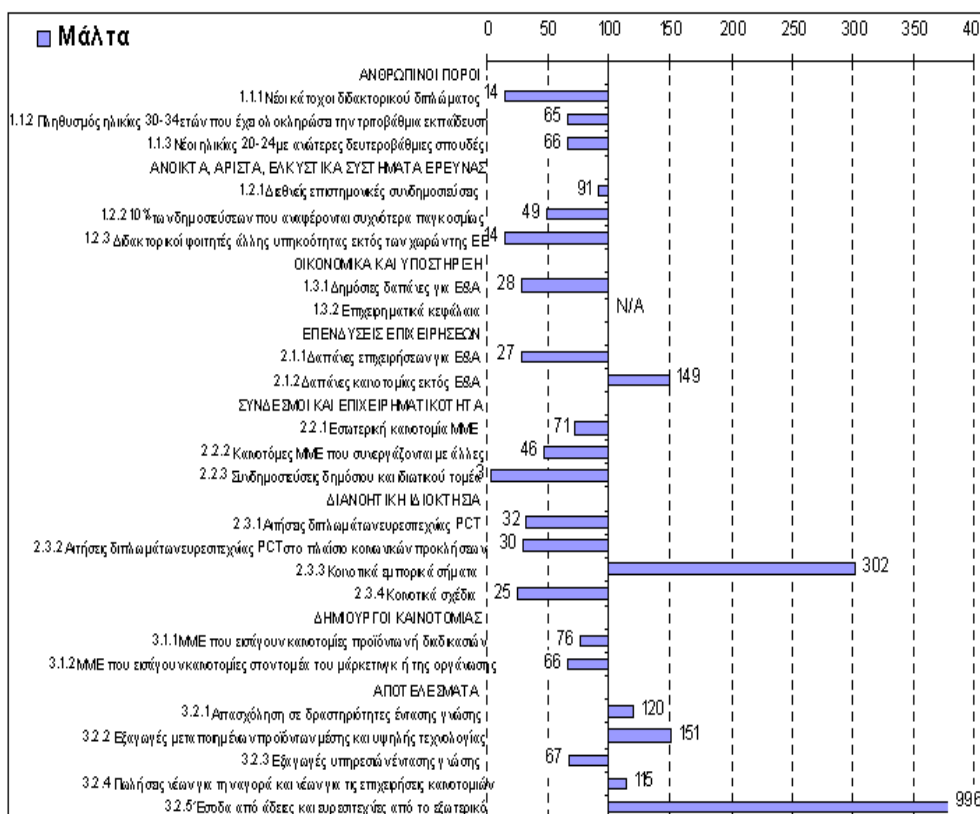

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ουγγαρία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στον τομέα αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη, επενδύσεις επιχειρήσεων, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα και πωλήσεις νέων προϊόντων. Αισθητή πτώση παρατηρείται στους τομείς επιχειρηματικά κεφάλαια και κοινοτικά σχέδια. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΜΑΛΤΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Μάλτα παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρώπινοι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και δημιουργικοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Αισθητή πτώση παρατηρείται στον τομέα συνδημοσιεύσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στον τομέα διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο

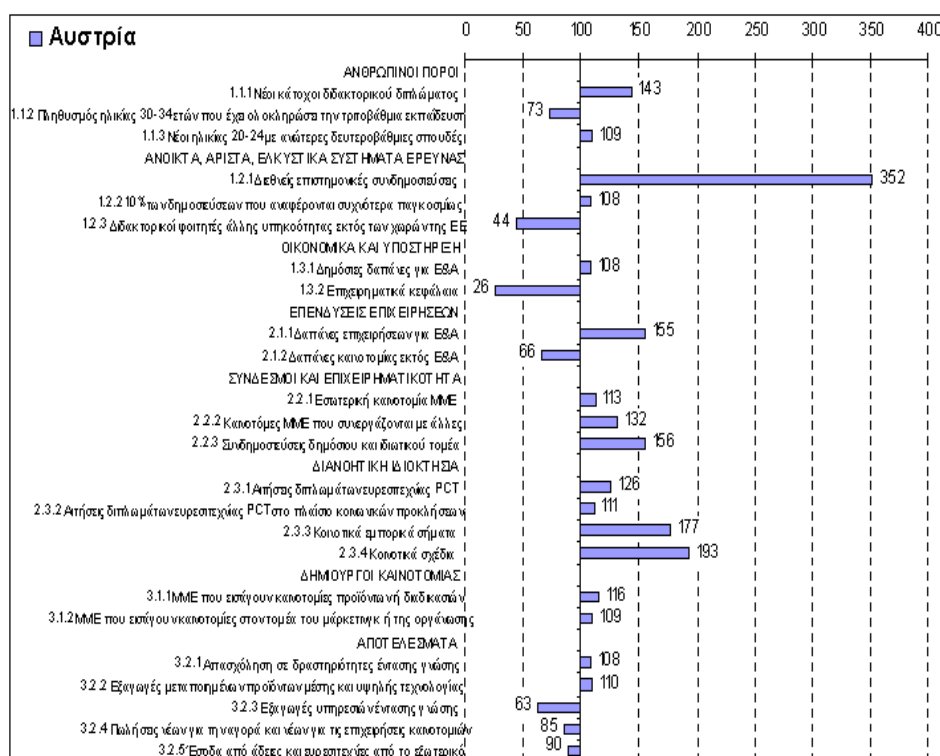
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Οι Κάτω Χώρες παρουσιάζουν καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία τους εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστηρίξη και διανοητική ιδιοκτησία. Τα σχετικά αδύνατα σημεία τους εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων και δημιουργία καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A, αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και κοινοτικά εμπορικά σήματα. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

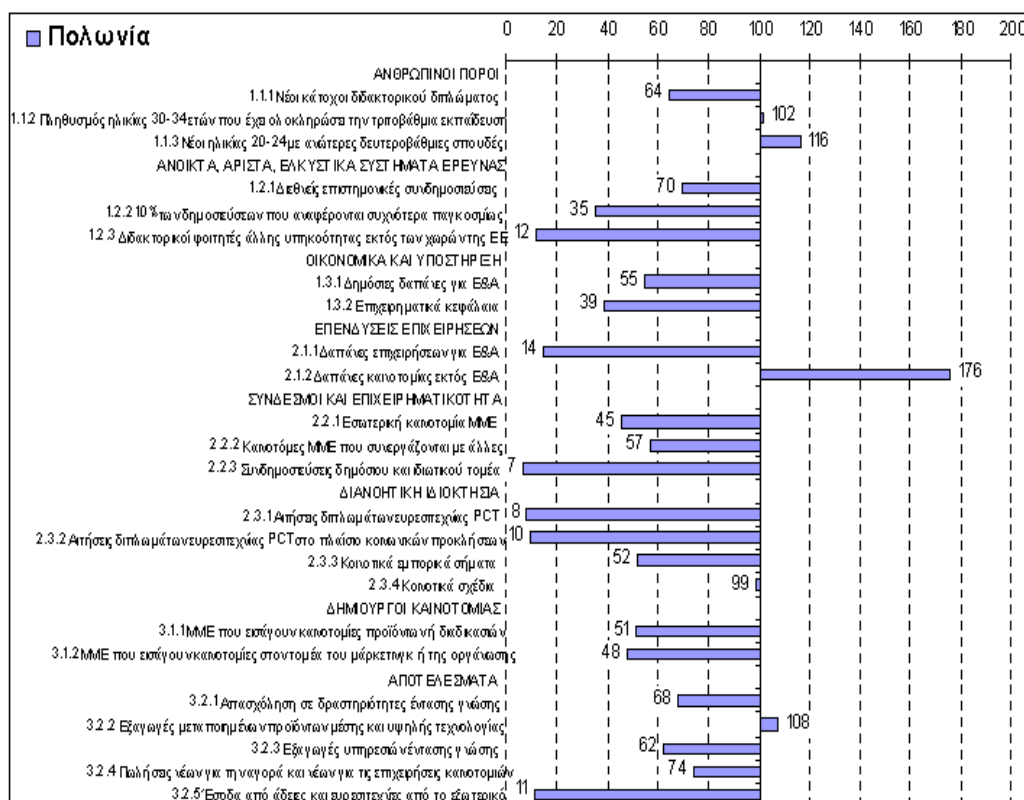
ΑΥΣΤΡΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Αυστρία παρουσιάζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και διανοητική ιδιοκτησία. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στον τομέα αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Αισθητή πτώση παρατηρείται στον τομέα επιχειρηματικά κεφάλαια. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, διανοητική ιδιοκτησία, καθώς και αποτελέσματα είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

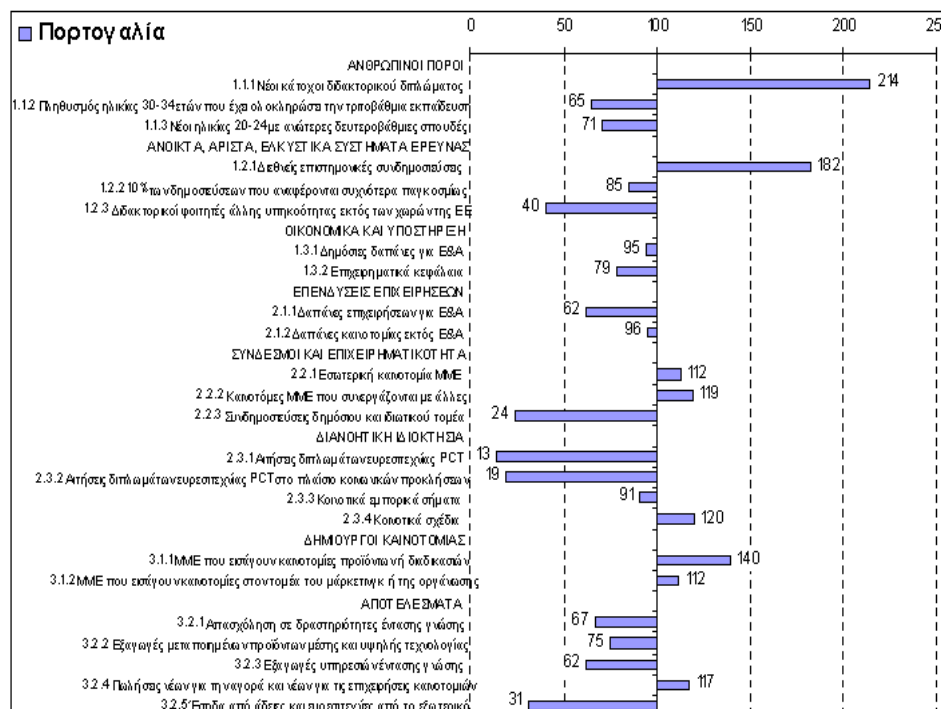
ΠΟΛΩΝΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Πολωνία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνι πόροι και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων, κοινοτικά σχέδια και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Σχετική αισθητή μείωση παρατηρείται στους τομείς εσωτερική καινοτομία MME και καινοτόμες MME που συνεργάζονται με άλλες. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

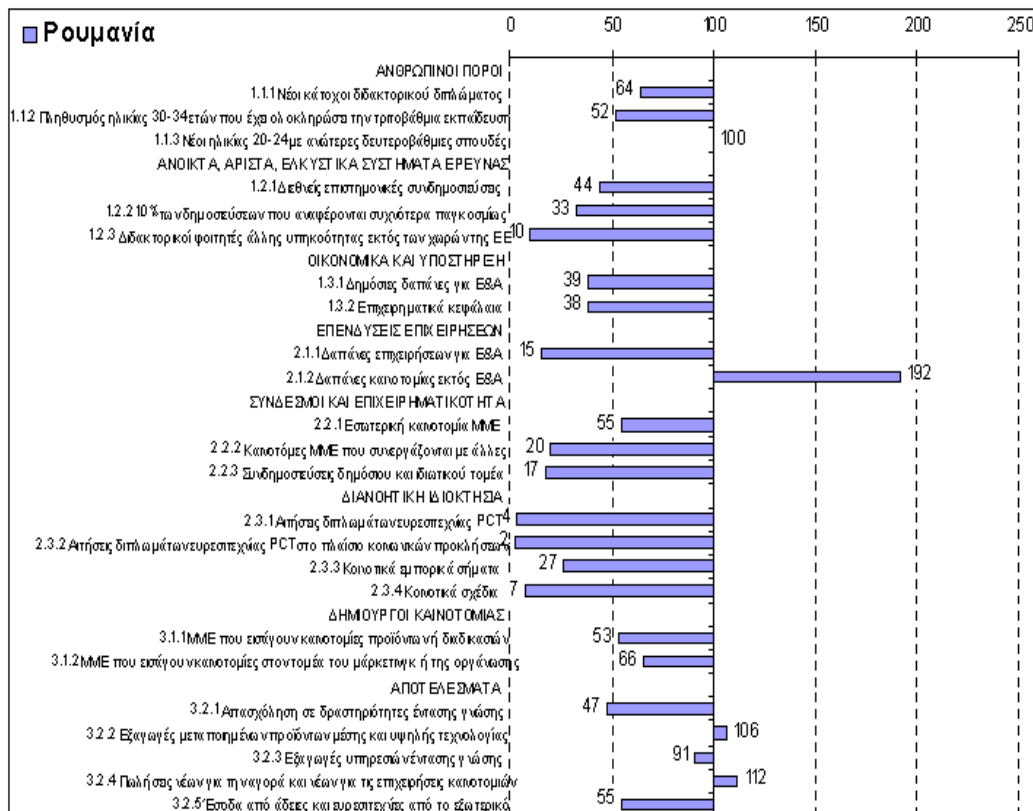
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Πορτογαλία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη και δημιουργοί καινοτομίας. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων, διανοητική ιδιοκτησία και αποτελέσματα. Θετική ανάπτυξη παρατηρείται όσον αφορά τους περισσότερους δείκτες, και ιδιαίτερα στους τομείς δαπάνες των επιχειρήσεων για E&A, αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων και κοινοτικά σχέδια. Σημαντική πτώση παρατηρείται στους τομείς επιχειρηματικά κεφάλαια και δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη E&A κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς 5 ετών, μολονότι ο τομέας επιχειρηματικά κεφάλαια είχε σχεδόν διπλασιαστεί το 2009 σε σύγκριση με το 2008. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

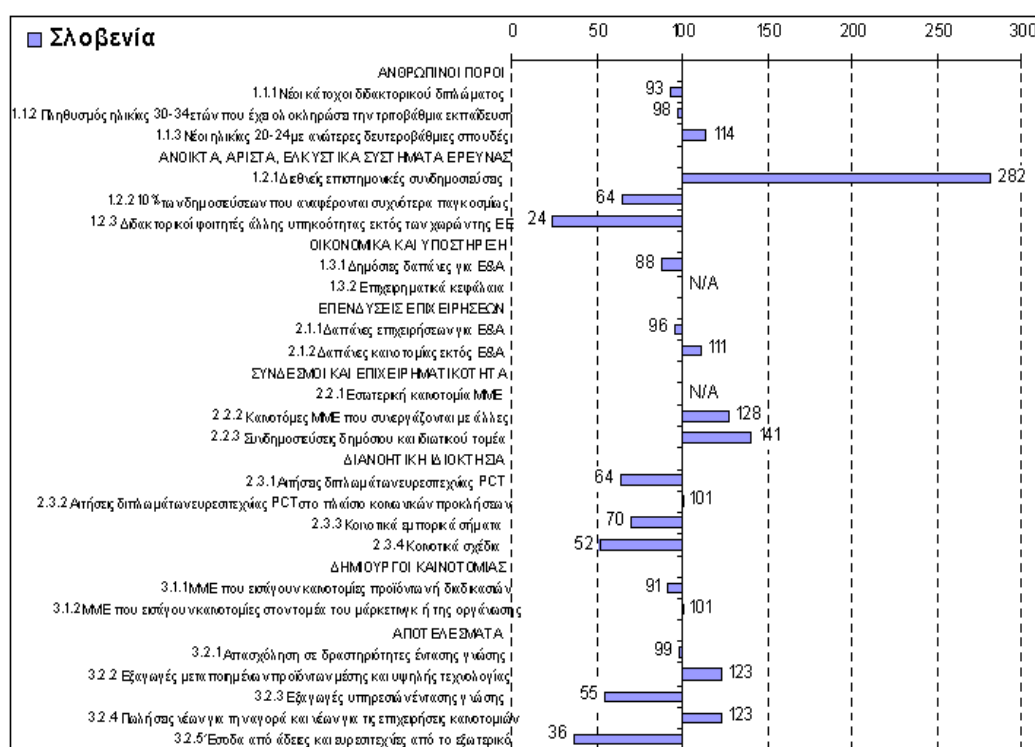
ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Ρουμανία **παρουσιάζει** χαμηλές επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα και διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς δημόσιες δαπάνες Ε&Α, κοινοτικά εμπορικά σήματα και κοινοτικά σχέδια. Αισθητή μείωση παρατηρείται στον τομέα διδακτορικοί φοιτητές εκτός των χωρών της ΕΕ. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

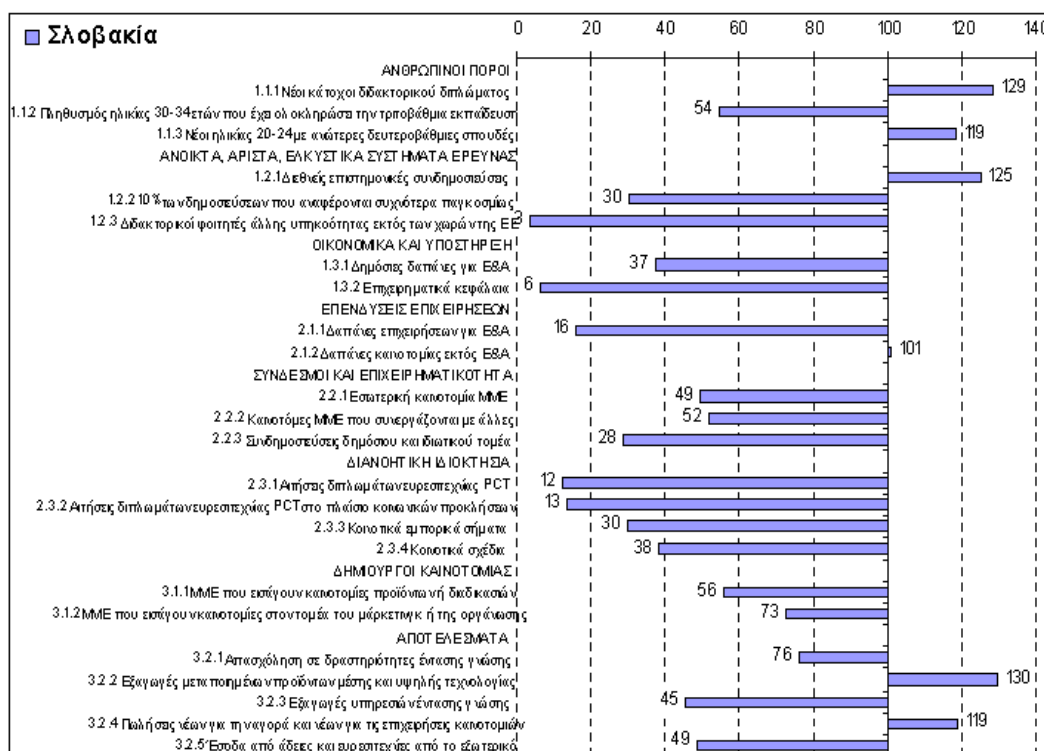
Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Σλοβενία **παρουσιάζει** καλές επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνου πόρου και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων και διανοητική ιδιοκτησία. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς κοινοτικά εμπορικά σήματα, κοινοτικά σχέδια και έσοδα από άδειες και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Αισθητή μείωση παρατηρείται στον τομέα δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη Ε&Α. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, σύνδεσμοι

και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

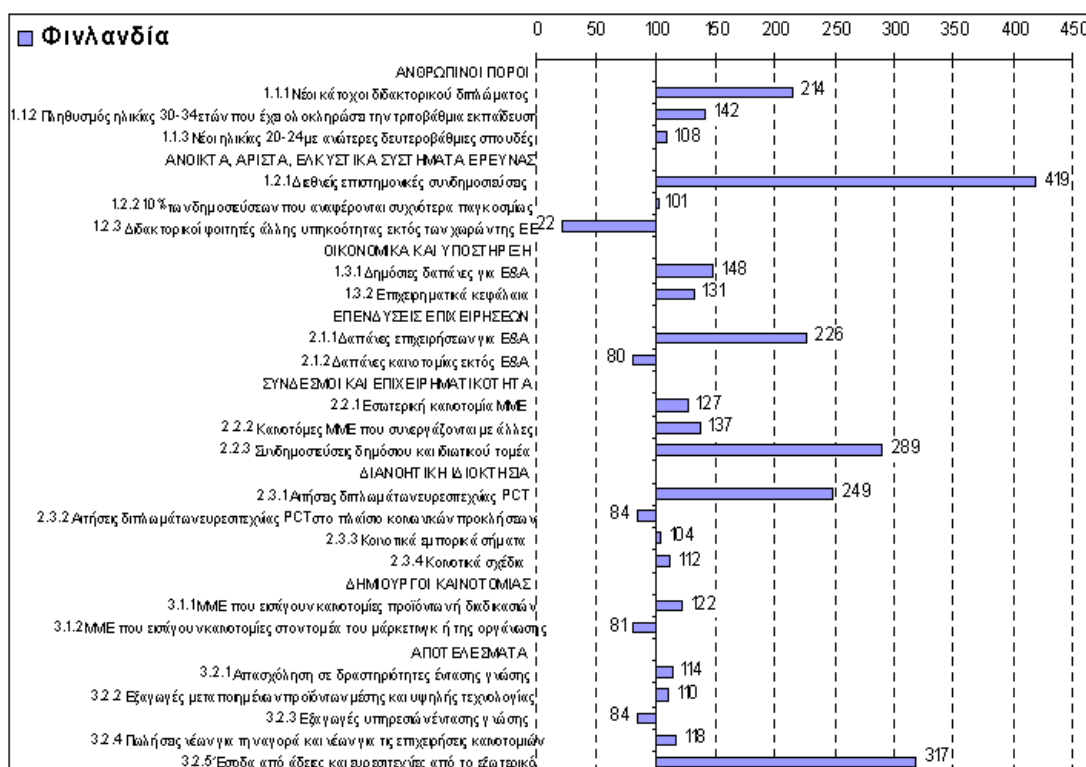
Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Σλοβακία παρουσιάζει μέτριες επιδόσεις καινοτομίας, κάτω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνου πόροι και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, οικονομικά και υποστήριξη, επενδύσεις επιχειρήσεων, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας.

Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς συνδημοσιεύσεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, κοινοτικά εμπορικά σήματα και κοινοτικά σχέδια. Αισθητή πτώση παρατηρείται στους τομείς διδακτορικοί φοιτητές εκτός των χωρών της ΕΕ και δαπάνες καινοτομίας για δραστηριότητες μη Ε&Α. Η

ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρωπίνι πόροι, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

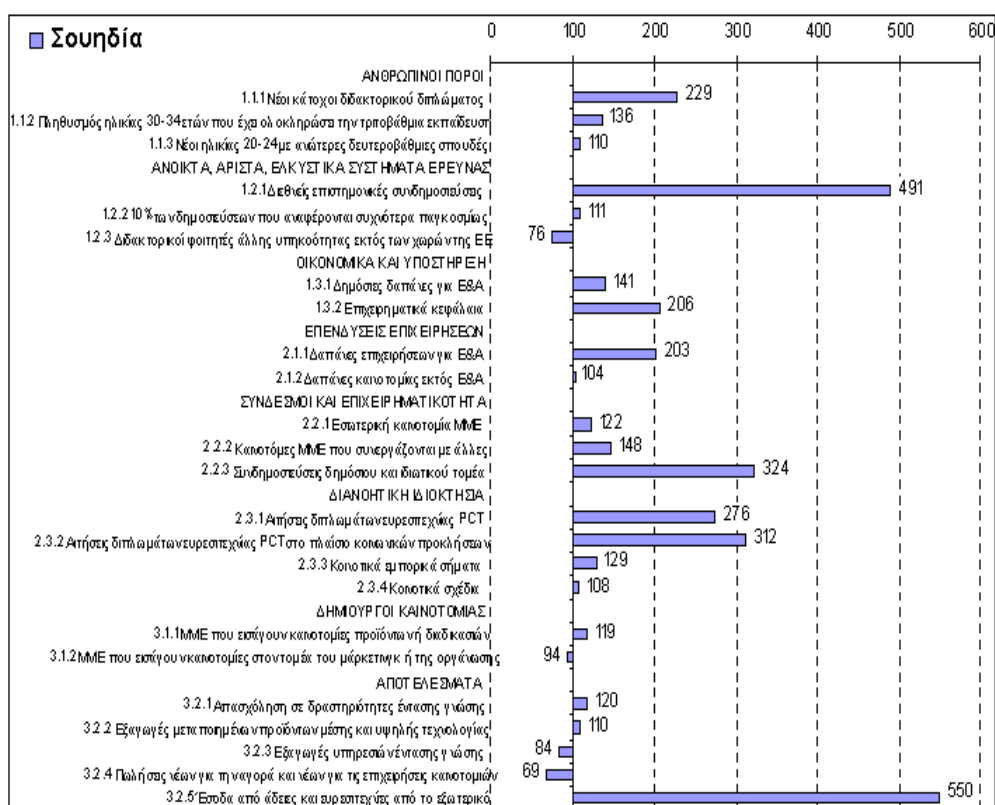

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Φινλανδία είναι μια πρωτοπόρος χώρα στον τομέα της καινοτομίας με επιδόσεις πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνου πόροι, οικονομικά και υποστήριξη και σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στους τομείς επιχειρηματικά κεφάλαια και εξαγωγές υπηρεσιών έντασης γνώσης. Αισθητή πτώση παρατηρείται στον τομέα αιτήσεις διπλωμάτων

ευρεσιτεχνίας PCT στο πλαίσιο κοινωνικών προκλήσεων. Η ανάπτυξη των επιδόσεων που παρατηρήθηκε στους τομείς οικονομικά και υποστήριξη και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Σε όλα τα άλλα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΣΟΥΗΔΙΑ

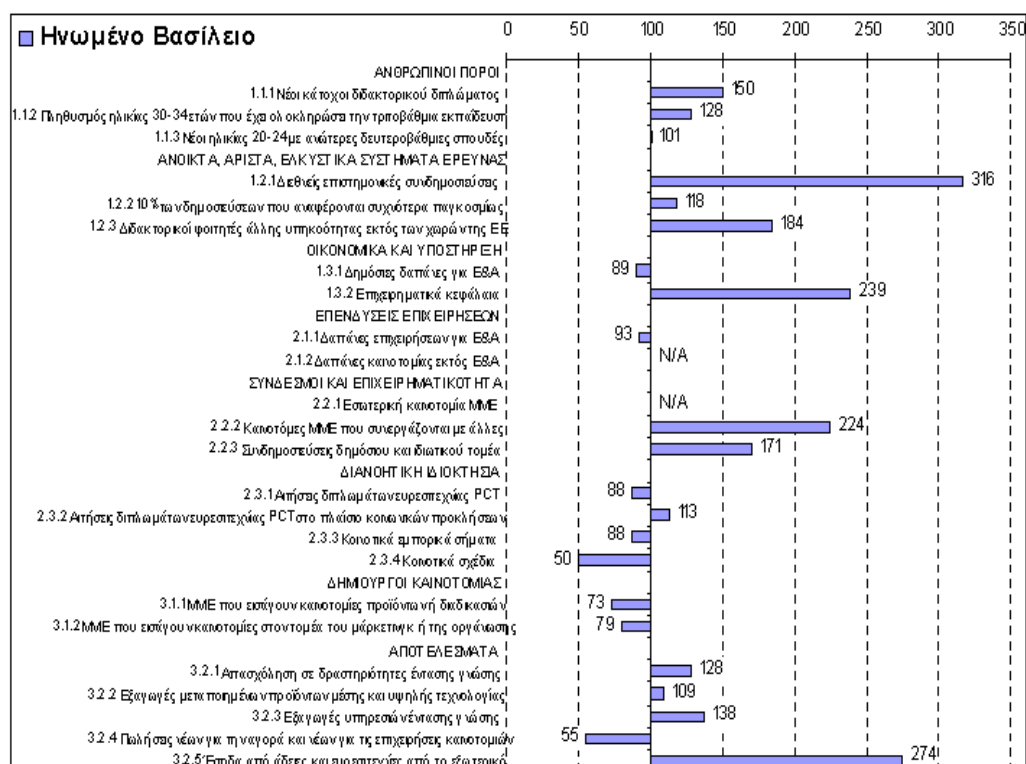

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Η Σουηδία είναι μια πρωτοπόρος χώρα στον τομέα της καινοτομίας με επιδόσεις πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία της εντοπίζονται στους τομείς ανθρωπίνους πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και οικονομικά και υποστήριξη. Τα σχετικά αδύνατα σημεία της εντοπίζονται στους τομείς επενδύσεις επιχειρήσεων, δημιουργοί καινοτομίας και αποτελέσματα. Ανάπτυξη υψηλή παρατηρείται στον τομέα κοινωνικά εμπορικά σήματα. Αισθητή πτώση

παρατηρείται στον τομέα πωλήσεις νέων προϊόντων. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και διανοητική ιδιοκτησία είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Οι τιμές των δεικτών σχετίζονται με την ΕΕ-27 (ΕΕ-27=100).

Το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζει καλές επιδόσεις καινοτομίας, πάνω από τον μέσο όρο. Τα σχετικά δυνατά σημεία του εντοπίζονται στους τομείς ανθρώπινοι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, καθώς και αποτελέσματα. Τα σχετικά αδύνατα σημεία του εντοπίζονται στους τομείς διανοητική ιδιοκτησία και δημιουργοί καινοτομίας. Υψηλή ανάπτυξη παρατηρείται στον τομέα καινοτόμες ΜΜΕ που συνεργάζονται με άλλες. Αισθητή πτώση παρατηρείται στον τομέα πωλήσεις νέων προϊόντων. Η ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στους τομείς ανθρώπινοι πόροι,

ανοικτά, άριστα και ελκυστικά συστήματα έρευνας, επενδύσεις επιχειρήσεων, σύνδεσμοι και επιχειρηματικότητα είναι πάνω από τον μέσο όρο. Στα υπόλοιπα πεδία είναι κάτω από τον μέσο όρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ζήτημα των περιφερειακών ανισοτήτων σε ότι αφορά στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Είναι άλλωστε παραπάνω από προφανές ότι μια χώρα που συγκεντρώνει σχεδόν το μισό πληθυσμό της στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα δεν μπορεί παρά να παρουσιάζει έντονη ανομοιογένεια στα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά και των υπόλοιπων νομών και περιφερειών της.

Οι επιπτώσεις από την δημιουργία περιφερειακών ανισοτήτων που ήταν αρνητικές συνειδητοποιήθηκαν με σημαντική, δυστυχώς, καθυστέρηση και κυρίως από την δεκαετία του 70 αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο με στόχο την ανακατανομή του πλούτου υπέρ των μειονεκτουσών περιοχών. Αυτό ήταν σημάδι μια βαθειάς αλλαγής στις τάσεις για την οικονομική ανάπτυξη. Αντίθετα με αυτό που συνέβαινε τα μεταπολεμικά χρόνια όταν η εκβιομηχάνιση ήταν η απόλυτη προτεραιότητα, σιγά-σιγά το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε σε ένα άλλο είδος ανάπτυξης η οποία λαμβάνει υπόψη την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, την ποιότητα της ζωής και την δημιουργία καλύτερων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. Εθνικά, εντάθηκε η κατασκευή έργων βασικής υποδομής(όπως δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια, υποδομές για ύδρευση αποχέτευση, ενεργειακά έργα, τηλεπικοινωνίες). Επίσης, υιοθετήθηκαν καθεστώτα κινήτρων για την ενθάρρυνση των επενδύσεων στην χώρα με υψηλότερες δωρεάν χρηματοδοτήσεις στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Έχει διαπιστωθεί ότι η χώρα μας αντιμετωπίζει προβλήματα εδαφικής ισορροπίας («υπερσυγκέντρωση των δραστηριοτήτων στην Αττική»), ανισομερούς κατανομής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, σημαντικών

διακυμάνσεων στην κατανομή της απασχόλησης, της ανεργίας και της παραγωγικής διάρθρωσης, καθώς και προβλήματα που συνδέονται με τα μειονεκτήματα των ορεινών και νησιωτικών περιοχών Στο τέταρτο ΚΠΣ (περίοδος 2007-13) δίνει ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην περιφερειακή και τοπική διάσταση της ανάπτυξης, καθώς σχεδιάστηκε να υλοποιηθεί κυρίως μέσω περιφερειακών και τοπικών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερη ενίσχυση της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, σε συνδυασμό με την κατάλληλη εκπαίδευση των τοπικών αρχών που θα τους επιτρέψει το σχεδιασμό και διαχείριση των τοπικών προγραμμάτων ώστε τα τελευταία να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στα περιφερειακά προγράμματα (Χριστοφάκης 2001, σελ. 228-229). Επιπλέον, υπό την πίεση της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης προωθείται η βελτίωση της περιφερειακής αποτελεσματικότητας, μέσω της προώθησης επενδύσεων σε έρευνα και καινοτομία, ώστε να ενισχυθεί η ανάπτυξη τομέων που βασίζονται στη 'γνώση' σε περιφερειακό επίπεδο (European Commission, 2007).

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με έντονη γεωγραφική πολυμορφία και συνεπώς είναι αναμενόμενο η αναπτυξιακή της πορεία και η σύγκλιση να παρουσιάζει πολυπλοκότητα και ανομοιογένεια μεταξύ των περιφερειών. Ωστόσο, μολονότι υπάρχουν περιφερειακές διαφορές, δεν είναι τόσο έντονες όσο και σε άλλες χώρες της Ε.Ε.. Η χώρα διαιρείται σε 13 περιφέρειες NUTS 2, οι οποίες μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και τις δυο νησιωτικές περιφέρειες (Κρήτη, Νότιο Αιγαίο). Αυτές οι περιφέρειες αναπτύσσονται με ικανοποιητικούς ή σχετικά ταχείς ρυθμούς. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Δυτ. Ελλάδας, Πελοποννήσου και Β. Αιγαίου. Οι περιφέρειες αυτές είναι αραιοκατοικημένες ή βρίσκονται στην ορεινή

ραχοκοκαλιά της Ελλάδας και φαίνεται να ακολουθούν όλες τις υπόλοιπες με βραδύτερους ρυθμούς ανάπτυξης. Η τρίτη και τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει τις υπόλοιπες, με ενδιάμεσους ρυθμούς ανάπτυξης, περιφέρειες (κινούνται στο επίπεδο του 62% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε.). Οι περιφέρειες αυτές που αναπτύσσονται με μέτριους ρυθμούς, είναι η Αν. Μακεδονία και Θράκη, η Θεσσαλία, τα Ιόνια και η Στερεά Ελλάδα. Το χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα οφείλεται κυρίως στη χαμηλή παραγωγικότητα και εν μέρει στα σχετικά χαμηλά ποσοστά απασχόλησης. Κύριος παράγοντας που επηρεάζει σημαντικά τις οικονομικές επιδόσεις είναι η παραγωγικότητα. Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται και στο επίπεδο των περιφερειών με ορισμένες περιφέρειες, όπως η Αττική, να είναι αναλογικά σε καλύτερη θέση τόσο σε ό,τι αφορά την παραγωγικότητα, όσο και την απασχόληση. Η ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού τομέα συνδέεται επίσης με την ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού και τη διαθεσιμότητα ικανού και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Έτσι έχουμε τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, αυτό της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, τα οποία υπερτερούν πληθυσμιακά έναντι των υπολοίπων νομών ή και περιφερειών αλλά εμφανίζουν και πιο αυξημένους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Παράλληλα και οι περιοχές που συνορεύουν με τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα φαίνεται να «συμπαρασύρονται» και να παρουσιάζουν περισσότερο αυξημένους ρυθμούς ανάπτυξης συγκριτικά με τις απομακρυσμένες περιοχές από τα αστικά κέντρα. Μόνο τυχαίο δεν θα μπορούσε άλλωστε να θεωρηθεί το παράδειγμα του νομού Βοιωτίας, ο οποίος οφείλει εν μέρει την ανάπτυξη του στη χωρική εγγύτητα που παρουσιάζει με την Αθήνα και γενικότερα με την περιφέρεια Αττικής. Στην αντίπερα όχθη όλων αυτών βρίσκονται περιοχές όπως η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η οποία, εξαιτίας της αποκοπής της από την ηπειρωτική Ελλάδα

και κυρίως εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλων μεταφορικών υποδομών που να συνδέουν την ηπειρωτική με τη νησιωτική Ελλάδα, παρουσιάζει μεγάλα ποσοστά ανεργίας και ιδιαίτερα χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

5.2 Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η χρηματοπιστωτική κρίση και η ύφεση επηρεάζουν πολλαπλώς την περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα. Κατά την περίοδο 2008-2009, όλοι οι πόροι της εθνικής διοίκησης απορροφήθηκαν από τις καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των προγραμμάτων της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, και, αργότερα, οι αυστηροί δημοσιονομικοί έλεγχοι επηρέασαν τις δημόσιες επενδύσεις, με αποτέλεσμα να απαιτείται περιορισμός ή, τουλάχιστον, η καθυστέρηση των ανάλογων μέσων συγχρηματοδότησης. Για την περίοδο 2007-2013, έχει διατεθεί στην Ελλάδα για την πολιτική στον τομέα της συνοχής συνολική χρηματοδότηση ύψους 20,4 δισεκατομμυρίων ευρώ:

- 19,6 δισεκατομμύρια ευρώ στο πλαίσιο του στόχου «Σύγκλιση» που καλύπτει 8 περιφέρειες: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Ιόνιες Νήσοι, Κρήτη, Θεσσαλία, Ήπειρο, Νήσοι Βόρειου Αιγαίου· και 3 περιφέρειες σταδιακής εξόδου από τον στόχο «Σύγκλιση»: Αττική, Κεντρική Μακεδονία και Δυτική Μακεδονία·
- 635 εκατομμύρια ευρώ στο πλαίσιο του στόχου «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» που καλύπτει 2 περιφέρειες σταδιακής εξόδου από τον στόχο «Ανταγωνιστικότητα»: Στερεά Ελλάδα και Νήσοι Νότιου Αιγαίου
- 210 εκατομμύρια ευρώ στο πλαίσιο του στόχου "Ευρωπαϊκή

εδαφική συνεργασία"

Η Ελλάδα διαθέτει 14 επιχειρησιακά προγράμματα (ΕΠ), ήτοι 5 περιφερειακά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και 8 θεματικά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, το Ταμείο Συνοχής και το ΕΚΤ. Ένα επιπλέον ΕΠ αφορά την απόφαση της Ελλάδας να διατηρήσει ένα ποσό από τους πόρους των διαρθρωτικών ταμείων για τον στόχο «Σύγκλιση» σε ένα εθνικό αποθεματικό απροβλέπων.

Πίνακας 3: Παρουσίαση περιφερειών σύγκλισης-ανταγωνιστικότητα & απασχόληση

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ της Ελλάδας, 12,36 δισεκατομμύρια ευρώ διοχετεύονται στα επιχειρησιακά προγράμματα μέσω του ΕΤΠΑ, ενώ τα υπόλοιπα 4,36 δισεκατομμύρια ευρώ θα χρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Επιπλέον, κοινοτικοί πόροι ύψους 3,7 δισεκατομμυρίων ευρώ προορίζονται για την Ελλάδα μέσω του Ταμείου Συνοχής (ΤΣ).

ΚΟΝΔΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΔΙΣ. €, 2007-2013

Στόχος	Ταμείο	ΕΕ	Εθνική δημόσια δαπάνη	Σύνολο
Σύγκλιση	ΤΣ	3,7	1,2	4,9
	ΕΤΠΑ	11,6	2,9	14,5
	ΕΚΤ	4,3	1,2	5,5
Σύνολο Σύγκλισης		19,6		
Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση	ΕΤΠΑ	0,5	0,3	0,8
	ΕΚΤ	0,1	0,1	0,2
Σύνολο Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης		0,6		
Σύνολο Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας*	ΕΤΠΑ	0,2	-	0,2
ΣΥΝΟΛΟ		20,4	5,7	26,1

Τα ακόλουθα 5 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα αναμένεται να αντιμετωπίσουν αναπτυξιακά προβλήματα, εστιάζοντας στα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε περιφέρειας:

- Μακεδονία - Θράκη
- Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιες Νήσοι
- Κρήτη και Νήσοι του Αιγαίου
- Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα - Ήπειρος
- Αττική

Επομένως, οι 13 περιφέρειες της Ελλάδας συγχωνεύθηκαν στα εν λόγω 5 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα σύμφωνα με γεωγραφικά κριτήρια. Κατά συνέπεια, όμορες περιφέρειες με διαφορετικό καθεστώς ανάπτυξης (σύγκλιση, σταδιακή είσοδος και έξοδος) εντάσσονται στο ίδιο πρόγραμμα, διατηρώντας ταυτόχρονα διαφορετικούς άξονες χρηματοδότησης.

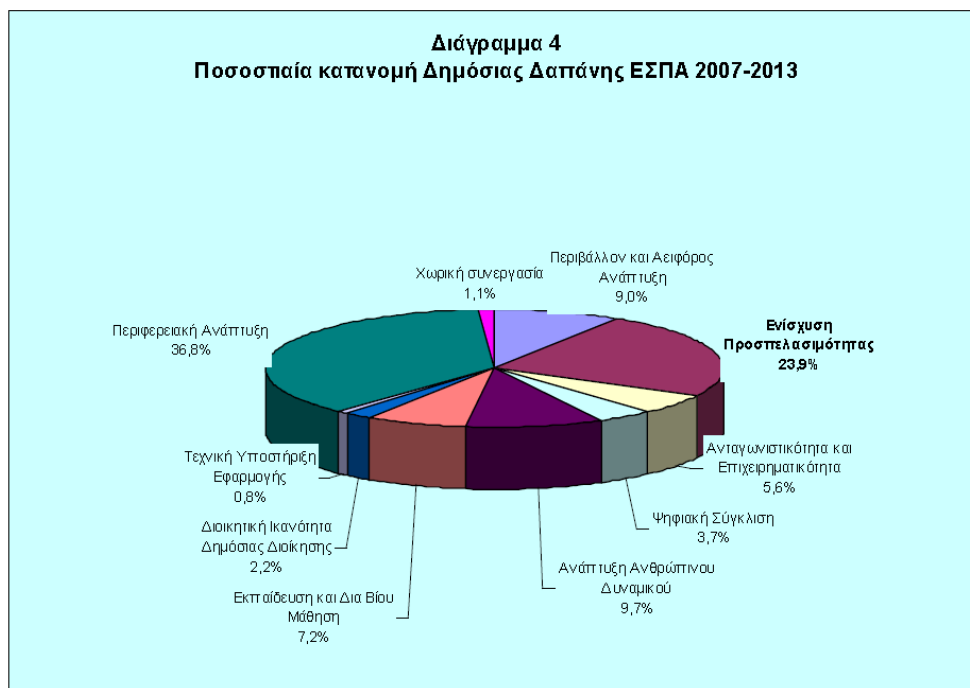
Εκτός από αυτά τα περιφερειακά προγράμματα, η Ελλάδα διαθέτει και 8 τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, τα οποία αφορούν τις ακόλουθες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες:

Με χρηματοδότηση από το ΕΠΤΑ και το ΤΣ:

- Περιβάλλον – Αειφόρος ανάπτυξη
- Ενίσχυση της προσπελασιμότητας
- Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα
- Ψηφιακή σύγκλιση
- Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής

Με χρηματοδότηση από το ΕΚΤ:

- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού
- Εκπαίδευση και διά βίου μάθηση
- Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης

Η κατάσταση στις περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας αναδεικνύει ακόμα ένα πρόβλημα καίριας σημασίας: περίπου το ήμισυ όλων των πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ σε αυτές τις περιφέρειες προορίζονται για τη λήψη μέτρων βιώσιμης ανάπτυξης, στοιχείο που αποτελεί θετική ένδειξη προσαρμογής στις ανάγκες της στρατηγικής «ΕΕ 2020». Εντούτοις, η εφαρμογή τους έχει καθυστερήσει ακόμα περισσότερο από ό,τι οι παρεμβάσεις σε άλλους θεματικούς τομείς. Για τον λόγο αυτόν, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει τονίσει την ανάγκη να επιταχυνθεί η εφαρμογή των διαρθρωτικών ταμείων στην Ελλάδα γενικότερα, και για τη λήψη μέτρων στο πλαίσιο του σημαντικού στόχου «Βιώσιμη ανάπτυξη», ειδικότερα.

Η Ελλάδα είναι μία χώρα η οποία χαρακτηρίζεται από αυτό που οι Ioannides and Petrakos (2000) χαρακτηρίζουν ως διπλή περιφερειακότητα. Είναι, δηλαδή, μία χώρα περιφερειακή, η οποία χαρακτηρίζεται επίσης από

έντονες εσωτερικές περιφερειακές ανισότητες. Για να τεθεί, λοιπόν, το πλαίσιο του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα θα πρέπει να αναλυθούν ξεχωριστά τα αίτια πίσω από την συνολική υστέρηση της ελληνικής οικονομίας καθώς και τα αίτια πίσω από την δημιουργία έντονων περιφερειακών ανισοτήτων.

Σε ότι αφορά τη γενικότερη υστέρηση την ελληνικής οικονομίας, τα αίτια θα πρέπει καταρχήν να αναζητηθούν στην γεωγραφία και την πολιτική ιστορία της χώρας. Η πρώτη αναφορά θα πρέπει, βέβαια, να είναι στο εξαιρετικά έντονο φυσικό ανάγλυφο και το μικρό δυναμικό σε φυσικούς πόρους, αλλά και στο πρόσφατο της σύστασης του ελληνικού κράτους και την εξαιρετικά αργή και ταραχώδη εθνοτική διαδικασία. Θα μπορούσε επίσης να αναφερθεί η θέση της χώρας στο άκρο της Ευρώπης, οι συχνές τριβές της με τις άλλες χώρες των Βαλκανίων, αλλά και η συμμετοχή της στον Δυτικό Συνασπισμό κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου, τα οποία σήμαιναν ότι η χώρα δεν μπόρεσε να επωφεληθεί από οικονομικές επαφές και συνεργασίες με τις γείτονες χώρες (Petrakos and Christodoulakis 1997). Οι έντονες εσωτερικές τριβές, τέλος, ιδιαίτερα κατά τη περίοδο του εμφυλίου, λειτούργησαν ιδιαίτερος ανασχετικά για την ανάπτυξη της χώρας.

Ειδικά για την Ελλάδα, όπου η χωρική ασυνέχεια και τα έντονα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τις ιστορικές καταβολές του ελληνικού κράτους και τη διαχρονική κοινωνικοοικονομική εξέλιξη των διαφόρων εδαφικών ενοτήτων, έχουν προσδώσει έναν ειδικό χαρακτήρα στο περιφερειακό πρόβλημα, η πολιτική αυτή κρίνεται κεφαλαιώδους σημασίας για την ισόρροπη ανάπτυξη και τη συνολική ευημερία της χώρας

Η Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας διαμορφώνεται και ασκείται στο πλαίσιο που θέτει η γενικότερη Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ. Οι

εξελίξεις στην Περιφερειακή Πολιτική της Ένωσης επηρεάζουν άμεσα τη διαμόρφωση των Περιφερειακών Πολιτικών των κρατών-μελών και κατ' επέκταση τις αναπτυξιακές τους επιδόσεις και προοπτικές. Ειδικά για τη χώρα μας, οι χρηματοδοτήσεις που παρέχουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας και ιδιαίτερα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), καθώς και το Ταμείο Συνοχής, αποτελούν σήμερα τη βασική πηγή εσόδων για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων. Καμία άλλη αναπτυξιακή πολιτική, ανεξάρτητη από τις χρηματοδοτήσεις αυτές, δε φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί οικονομικά (Ανδρικοπούλου, 1994).

Τα μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής κατά τους Πετράκο και Ψυχάρη (2004: 219) είναι τα εξής:

- Οι δημόσιες δαπάνες
- Οι υποδομές
- Η παροχή αναπτυξιακών κινήτρων
- Οι έλεγχοι και οι περιορισμοί στις αναπτυγμένες περιοχές
- Η ενίσχυση της κινητικότητας της εργασίας και του κεφαλαίου και η ενίσχυση της ευελιξίας
- Οι πολιτικές ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- Η αποκέντρωση του δημοσίου τομέα
- Οι πολιτικές που αφορούν στο ανθρώπινο δυναμικό μιας περιφέρειας
- Οι πολιτικές των άυλων υποδομών
- Η εγκατάσταση επιστημονικών ιδρυμάτων σε περιφέρειες που υστερούν σε αναπτυξιακούς ρυθμούς

- Οι πολιτικές διασυνοριακής συνεργασίας σε περιφέρειες που βρίσκονται σε παραμεθόριες περιοχές και
- Οι πολιτικές αντιμετώπισης της βιομηχανικής παρακμής

Οι επενδύσεις αποτελούν ένα από τα βασικότερα μέσα άσκησης της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης με σημαντική επίδραση στο βαθμό αποδοτικότητας του περιφερειακού οικονομικού συστήματος, καθώς συνδέονται άμεσα με ζητήματα όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας, η δημιουργία απασχόλησης, η ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, ο περιορισμός των ανισοτήτων κ.α. (Πολύζος, 2011). Ειδικότερα, οι δημόσιες επενδύσεις αποτελούν ένα από τα κύρια εργαλεία της περιφερειακής πολιτικής που αποσκοπούν στην επίτευξη περιφερειακής σύγκλισης και στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιοχών.

Η ελληνική Περιφερειακή Πολιτική τα τελευταία χρόνια έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στις μεθόδους άσκησης και στη γενικότερη οργάνωση των συστημάτων διαχείρισης και παρακολούθησης των προγραμμάτων και των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, στο πλαίσιο πάντα της σύζευξης της εθνικής Περιφερειακής Πολιτικής με την Περιφερειακή Πολιτική της Κοινότητας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ευρωπαϊκή ένωση έχει τη θεσμική υποχρέωση να αντιμετωπίσει τις ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών και των περιφερειών τους. Για το σκοπό αυτό διαθέτει σημαντικούς πόρους κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών. Η περιφερειακή πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές και επιδρά άμεσα σε αυτές για την εξάλειψη των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων χωρικών μονάδων. Οικονομικά κίνητρα καθορίζουν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και εισοδηματικής ανισότητας. Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι ένας παράγοντας που συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη. Η μακροχρόνια και υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, τόσο στο σχολείο όσο και στο χώρο εργασίας, καθιστά τα άτομα περισσότερο παραγωγικά. Τους δίνει τη δυνατότητα να εργάζονται αποτελεσματικότερα, εφαρμόζοντας νέες ιδέες και καινοτομίες. Η ελληνική Περιφερειακή Πολιτική διαμορφώνεται και ασκείται αποκλειστικά στο πλαίσιο που θέτουν οι κανονισμοί και οι γενικότερες διαδικασίες της Κοινοτικής Περιφερειακής Πολιτικής. Μπορούμε να πούμε μετά βεβαιότητας ότι μέχρι σήμερα εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις που παρέχονται στο πλαίσιο της εν λόγω πολιτικής της ΕΕ, οι οποίες βοήθησαν σημαντικά στην αντιμετώπιση χρόνιων προβλημάτων, όπως το έλλειμμα της χώρας στη βασική υποδομή και η σημαντική περιφερειακή υστέρηση ορισμένων περιοχών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ανδρικοπούλου, Ε. (1994). Περιφερειακή πολιτική στη δεκαετία του 1980 και προοπτικές, στο: *Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη: θεωρία, ανάλυση και πολιτική*, επιμέλεια Γετίμης-Καυκαλάς-Μαραβέγιας, εκδόσεις Θεμέλιο.

Ε.Ε (1999). *Η έκτη Περιοδική Έκθεση για την Κοινωνική και Οικονομική Κατάσταση και Ανάπτυξη των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, Λουξεμβούργο

Καζάκος, Π. (1984). *Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Καστάνης, Κ., Σκαρμαγκάς, Β. (1997). *Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από την ΕΟΚ στην ΕΕ*. Αθήνα: Εκδόσεις του Κέντρου Ερευνας Περιφερειακής Αναπτύξεως «Ι. Πίντος»

Κόνσολας, Ν. (1997). *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Μητσόπουλος, Κ. (2004). Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Πολιτική. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 22 Ιανουαρίου, δύλλο4 (2594). σσ.67-69

Μούσης, Ν. (2003). *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Μούσης, Ν. (2000). *Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Παπαδασκαλόπουλος Δ. Α. (2000). *Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

Πετράκος, Γ. (2009). Περιφερειακές Ανισότητες και Επιλεκτική Ανάπτυξη: Οι Οικονομικές Δυναμικές του Χώρου και οι Προϋποθέσεις Άσκησης Αποτελεσματικής Περιφερειακής Πολιτικής, στο βιβλίο *Κείμενα για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου*, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, Βόλος: 359-393

Πετράκος, Γ. και Γ. Ψυχάρης (2004). *Περιφερειακή Ανάπτυξης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κριτική

Πετράκος Γ. και Rodriguez Pose A. (2002). *Περιφερειακές Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.

Πολύζος, Σ. (2011). *Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.

Τσουκάλης, Λ. (1998). *Η Νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία*. Αθήνα: Παπαζήσης

Χριστοφάκης, Μ. (2001). *Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Aghion P, Caroli E, Garcia-Penalosa C (1999). Inequality and economic growth: the perspective of the new growth theories. *J Econ Lit* 37:1615–1660

Aghion P, Howitt P, Brant-Collett M, García-Peñalosa C (1998) *Endogenous growth theory*. Cambridge, MA: MIT Press

Ahluwalia M. (1976). Income Distribution and Development: Some Stylized Facts. *American Economic Review* (AER), May, 128-135.

Ahluwalia M., 1974, «Income Inequality, Some Dimensions of the Problem», στο Chenery H. et al. (επιμελ), *Redistribution with Growth*, N.Y., Oxford University Press

Armstrong. H.W. (2001). Regional Policy στο *The European Union: economics and policies*, El-Agraa, A.M. Economics of the European Community. Harlow, Prentice Hall Europe, England.

Bachtler, J. (2001). *Where is regional policy going; Changing concepts of regional policy*. European Policy Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow UK.

Barro RJ, Lee JW (1993). International comparisons of educational attainment. *J Monet Econ* 32:363–394.

Begg, I. (2003). Complementing EMU: Rethinking Cohesion Policy. *Oxford Review of Economic Policy*, Vol.19, No1 pp.161-179

Caraveli, H., M. Tsionas & G. Darzentas (2008). Growth, convergence and the knowledge economy : An empirical investigation, *Journal of Economic Asymmetries*, Vol. 5, No.2, December: 105-124.

Champernowne D.G., Cowell F.A. (1998). *Economic Inequality and Income Distribution*. Cambridge University Press.

Chiswick B. (1973). *Income Inequality: Regional Analysis within a Human Capital Framework*. New York, N.B.E.R., Columbia University Press.

Cowell F. A. (2000). Measurement of inequality, στο A.B. Atkinson, F. Bourguignon (eds), *Handbook of income distribution*, North-Holland.

Fields G. (1979). A Welfare Economic Analysis of Growth and Distribution in the Dual Economy. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 93, ὃ. 325-353.

Dall' Erba, S. (2003). *European Regional Development Policies-History and Current Issues*. European Union Centre Working Paper 2 (4), University of Illinois.

European Commission (2007). *Fourth Report on Socio-economic Cohesion: Developing Regions, Developing Europe*, May.

Folmer, H. (1986). *Regional Economic Policy*. Dordrecht, Martinuw Nijhoff

Heyns B (2005) Emerging inequalities in Central and Eastern Europe. *Annu Rev Sociol* 31:163–197.

Ioannides Y. and Petrakos G. (2000). Regional disparities in Greece: The performance of Crete, Peloponnese and Thessaly. *European Investment Bank Papers*, 5(1):31-58.

Kuznets S., (1963). Quantitative Aspects of the Economic Growth of Nations II: Distribution of Incomes by Size. *Economic Development and Cultural Change*, 11, σσ. 1-80.

Kuznets S., (1955). Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review*, vol. 45, σσ. 1-28.

Leonard, D. (1998). *Guide to the European Union*. 6th edition, London: The Economist- Profile Books Ltd

Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22: 3-42.

Martin, P. (2004). *The Geography of Inequalities in Europe*. Economic Council Conference, Stockholm, October 25.

Martin, P. (1999). Are European Policies Delivering?. *European Investment Bank Papers*, 4 (2), 10-23.

Mirrlees JA (1971) Exploration in theory of optimum income taxation. *Rev Econ Stud* 38:175–208.

Nelson, R., Phelps, E. (1966). Investment in humans, technological diffusion, and economic growth. *American Economic Review: Papers and Proceedings* 51 (2), 69-75.

Perotti R (1992) Income distribution, politics, and growth. *Am Econ Rev* 82:311–316

Persson T, Tabellini G (1994). Is inequality harmful for growth. *Am Econ Rev* 84:600–621

Petrakos, G., A. Rodrigues-Pose and A. Rovolis (2003). *Growth, integration and regional inequality in Europe*, Research Paper in Environmental and Spatial Analysis 81, London School of Economics.

Petrakos G. and Christodoulakis N. (1997) .Economic Development in the Balkan Countries and the Role of Greece: From Bilateral Relations to the Challenge of Integration., *Discussion Paper Series*, No 1620, CEPR, University of London

Pritchett, L. 1996. Where has all the education gone? *World Bank Policy Research Working Paper* 1581. Washington DC: The World Bank

Puga, D. (2002). European Regional Policies in the Light of New Location Theories, *Journal of Economic Geography*, 2 (4): 372-406.

Ramirez, F.O., and J. Boli. 1987. The political construction of mass schooling: European origins and worldwide institutionalization. *Sociology of Education* 60, no. 1: 2–17.

Rebelo ST (1991) Long-run policy analysis and long-run growth. *J Polit Econ* 99:500–521.

Tsakloglou P. (1988). Development and Equality Revisited. *Applied Economics*, 20, σσ. 659-531.

Williamson J.(1965). Regional Inequality and the Process of National Development. A description of Patterns. *Economic Development and Cultural Change*, 13.